

TARTU ÜLIKOOL

Projekti läbiviija: Tartu Ülikool

Hankija: Justiitsministeerium

**AUTORIÕIGUSE HARIDUSERANDITE KASUTAMISE ULATUS
KÜSITLUSE TULEMUSED JA METOODIKARAPORT**

Aleksei Kelli, intellektuaalse omandi õiguse professor

Äli Leijen, õpetajahariduse professor

Margus Pedaste, haridustehnoloogia professor

November 2022

Sisukord

Sisukord	2
1 Projekti eesmärk ja taust	3
2 Uuringu läbiviimise meetodika.....	3
2.1 Uuringu disain	3
2.2 Valim.....	3
2.3 Uuringu ankeet	8
2.4 Uuringu fookusgruppide läbiviimise kava	9
2.5 Andmete analüüs	9
3 Tulemused.....	10
3.1 Kirjeldav ülevaade ankeetküsitluse tulemustest.....	10
3.1.1 Üldküsimused	10
3.1.2 Teosed.....	18
3.1.3 Fotod	21
3.1.4 Muusikateosed	24
3.1.5 Audio-visuaalteosed.....	27
3.2 Autoriõiguslikult kaitstava materjali kasutamist iseloomustavad latentsed tunnused	30
3.3 Õpetajate ja õppejõudude klastrid autoriõiguslikult kaitstava materjali kasutamisel	34
3.4 Koolitus õpetajatele ja õppejõududele	35
4 Kokkuvõte.....	36
Lisa 1. Uuringu ankeet.....	39
Lisa 2. Fookusrühma intervjuude läbiviimise kava	47
Lisa 3. Autoriõiguslike küsimuste põhjal kolme klatri võrdlus ANOVA analüüsiga.....	48
Lisa 4. Koolituse „Õpetaja ja autoriõigus“ kirjeldus	51
Lisa 5. Uuringu läbiviijad	52

1 Projekti eesmärk ja taust

Autoriõiguse seadus¹ lubab õppe-eesmärkidel kasutada (nt kopeerida, õppijatega jagada, esitada õppeprotsessis) autoriõigusega kaitstud teoseid (nt raamatuid, muusika ja laulusõnu, filme, fotosid) ning autoriõigusega kaasnevate õiguste objekte (nt laulu, muusika või muu teose esituse ja salvestusi). Uuringus nimetakse neid koos teosteks. Autoriõigusliku hariduserandi (hariduserandi) kasutamise projekti eesmärgiks oli esiteks välja selgitada, kuidas ja millises mahus kasutatakse Eesti haridussüsteemis autoriõigusega kaitstud teoseid (edaspidi nimetame seda osa uuringuks) ja teiseks viia läbi sihtrühmale koolitus autoriõiguse küsimustest hariduses. Siinses projektis ei puuduta me väga vanu teoseid, mis ei ole enam kaitstavad (teose autori surmast on möödunud 70 aastat).

Projekti raames läbi viidud uuringu tulemus on üheks sisendiks Justiitsministeeriumile otsustamiseks, kuidas õppe-eesmärkidel kasutust on vaja õiguste omajatele (autorid, kirjastajad, kaasnevate õiguste omajad) kompenseerida. Koolitus viidi läbi, et toetada sihtrühma teadlikkuse kasvu autoriõiguse küsimustes, kuid ka hindamaks vajadust edasiste tegevuskavade koostamiseks (kuivõrd oluline on soovitude tegemisel välja tuua temaatiliste koolituste vajadus).

2 Uuringu läbiviimise meetodika

2.1 Uuringu disain

Uuringus eristati kaks etappi. Esimene neist oli kvantitatiivne ja teine kvalitatiivne. Kvantitatiivses etapis viidi läbi elektrooniline ankeetküsitlus Tartu Ülikooli serveris paiknevas uuringukeskkonnas LimeSurvey. Uuringusse kaasati koolieelsete lasteasutuste, üldhariduskoolide, kutseõppeasutuste ja huvikoolide õpetajad ning kõrgkoolide õppejõud. Uuringu kvalitatiivses osas viidi läbi kolm fookusgrupi intervjuud, et paremini tõlgendada kvantitatiivses osas kogutud andmeid. Seejuures viidi üks intervjuu läbi koolieelsete lasteasutuste õpetajatega, teine õpetajatega üldharidus-, kutse- ja huvikoolidest, kolmas peamiselt õppejõududega kõrgkoolidest.

2.2 Valim

Valimi koostamisel hõlmati kogu Eesti haridussüsteem. Eesti Vabariigi haridusseaduse² (HaS) § 3 (2) kohaselt on haridusasutused „*koolieelsed lasteasutused, põhikoolid ja gümnaasiumid, kutseõppeasutused, rakenduskõrgkoolid, ülikoolid, huvikoolid ning täienduskoolitusasutused, samuti neid teenindavad teadus- ja meetodikaasutused*“. Uuringu läbiviimisel peeti oluliseks, et oleksid esindatud kõik nimetatud haridusasutused, kuid eraldi ei uuritud täienduskoolitusasutusi, sest ka erinevad eelnevalt nimetatud asutused on olulised täienduskoolituse pakkujad. Seega viidi uuring läbi kogudes andmeid koolieelsete lasteasutuste, üldhariduskoolide, kutseõppeasutuste, kõrgkoolide ja huvikoolide õpetajatelt ja õppejõududelt. Vastajate värbamiseks kasutati erinevaid elektroonilisi kanaleid, sh nii otsepostitust uuringu läbiviijate poolt kui ka sihtrühmapõhist lähenemist postiloendite ja sotsiaalmeedia kaudu. Tegemist oli seega eesmärgipärase mugavusvalimiga, mille põhjal ei saa teha üldistusi kogu Eesti õpetajate ja õppejõudude kohta, kuid kuna värbamisel ei pöördutud spetsiifiliselt autoriõiguste küsimustes mingi teadaoleva seisukohaga rühma poole, siis võib valimit pidada siiski suhteliselt esinduslikuks. Samuti võimaldab selline andmekogumine võrrelda erinevaid sihtrühmasid, sest rühmadesse osalejate värbamine ei olnud mingil viisil kallutatud erinevates rühmades erinevalt.

¹ Autoriõiguse seadus. - RT I 1992, 49, 615; RT I, 28.12.2021, 1.

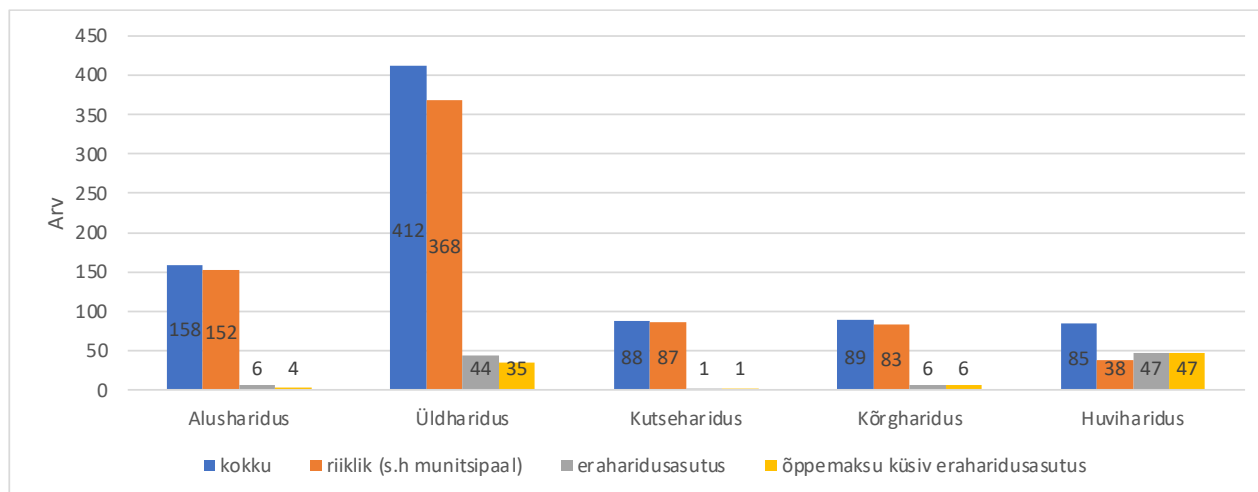
² Eesti Vabariigi haridusseadus. - RT I 1992, 12, 192; RT I, 15.03.2022, 1.

Eelnevalt nimetatud viies grupis seati eesmärgiks igaühes vähemalt 50 osaleja kaasamine. Nende värbamiseks pöörduiti uuringus osalemise kutsega otse sihtrühmade poole e-posti ja sotsiaalmeedia vahendusel. Täpsemalt rakendati siinkohal sihtrühmaspetsiifilist lähenemist, mis tugines uuringu läbiviijate varasemale koostöisele tulemuslikule praktikale. Õpetajate värbamiseks pöörduiti info levitamise palvega nii õpetajate kutseorganisatsioonide kui ka õppeasutuste poole. Õpetajakoolituse õppejõude värvati läbi Tartu Ülikooli (TÜ) ja Tallinna Ülikooli (TLÜ) vastavate e-posti listide. Muude erialade kõrghariduse õppejõudude poole pöörduiti läbi kõrgkoolide olemasolevate infokanalite, kirjutades vastavatele kontaktidele kõrgkoolide personali- ja/või õppeosakonnas.

Valimi kirjeldamiseks ja uuringu taustatunnustena kasutati ankeedis järgmisi küsimuste gruppe:

- 1) peamine haridusasutus, milles õpetatakse, selle asutuse tüüp ja õppemaksu küsimine eraharidusasutuse puhul,
- 2) vastaja õpetamise valdkond ja täiendavad rollid haridusasutuses,
- 3) vastaja töökoormus ja soov jätkata veel õpetaja/õppejõuna töötamist,
- 4) sugu ja vanus.

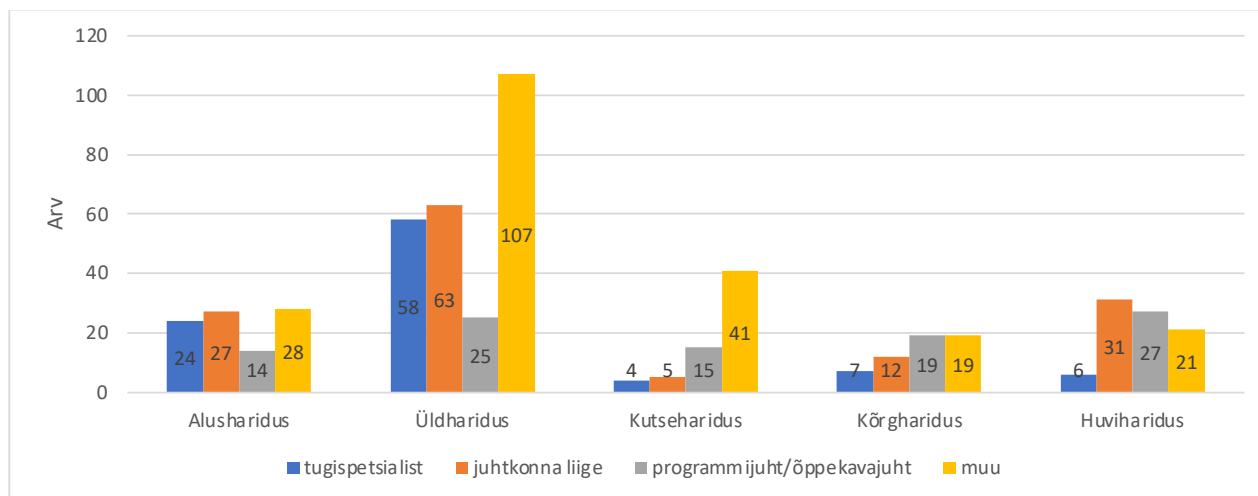
Jooniselt 1 on näha, et uuringu ankeetküsitluse täitis (vähemalt osaliselt – arvesse võeti kõigi vastanute tulemused, kes olid vastanud vähemalt ühele autoriõigust puudutavale küsimusele) 158 alushariduse, 412 üldhariduse, 88 kutsehariduse ja 89 kõrghariduse tasemel ning 85 huvihariduses õpetavat õpetajat ja õppejõudu. Erinevalt teistest rühmadest oli huvihariduses riiklikust veidi sagedasem eraharidusasutustes töötamine ja kõik need eraharidusasutused küsisid oma õppijatelt ka õppemaksu.

Joonis 1. Ankeetküsitlusele vastanute jagunemine peamise haridusasutuse alusel riiklike ja eraharidusasutuste vahel ning õppemaksu küsimise esinemine eraharidusasutustes.

Väga sageli oli ankeedi vastajatel õpetaja või õppejõu rollile oma haridusasutuses ka muid rolle. Kokkuvõttes olid 138 vastajat asutuse juhtkonna liikmed, 100 programmijuhid või õppekavajuhid, 99 tugispetsialistid ja 216 töid välja veel muid täiendavaid rolle. Muude rollide all esinesid sagedamini õpetaja või õppejõud (vastati ankeedile ühest õppetasemest lähtuvalt, aga õpetatakse ka teises – 81 korral), juhendaja/mentor (30 korral), haridustehnoloog (16 korral), klassijuhataja (15 korral), direktor või mingi muu nimetusega juht (8 korral), ainevaldkonnaga juht (8 korral), abiõpetaja (7 korral). Seega on uuringus osalenutel laiem kui vaid õpetaja ja õppejõu kogemus ja

see ületab sageli ka haridusasutuse piire, millest lähtuvalt otsustati ankeedile vastata. Rollide sagedusest erinevate haridusasutuste vaatepunktist ankeedile vastates annab ülevaate joonis 2.

Joonis 2. Vastaja täiendavad rollid haridusasutuses lisaks õpetaja/õppejõu rolli haridusasutuses, millest lähtuvalt vastati ankeedile.

Õpetamisvaldkondade puhul oli võimalik igal vastajal märkida mitu valdkonda. Kokkuvõttes ilmnes, et vastajate ainevaldkondlik ring on väga lai.

Lasteaiaõpetajatest olid rühmaõpetajad 105, muusikaõpetajad 14, liikumisõpetajad 12 ja tugispetsialistid 23. Muid valdkondi lasteaiaõpetajad välja ei toonud.

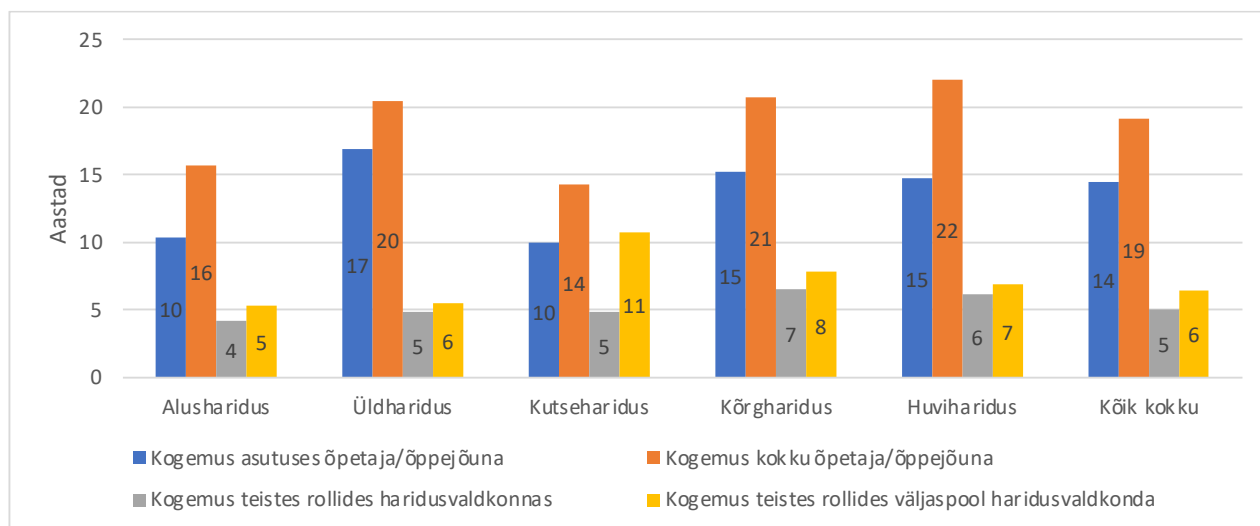
Üldhariduskoolide õpetajatest olid 327 aineõpetajad, 84 klassiõpetajad ja 47 tugispetsialistid. Aineõpetajatest olid võõrkeeleõpetajad 79, loodusainete (sh geograafia, bioloogia, füüsika, keemia) õpetajad 70, keele ja kirjanduse õpetajad 66, matemaatikaõpetajad 64, sotsiaalainete (inimeseõpetus, ajalugu, ühiskonnaõpetus) õpetajad 63, tehnoloogiaõpetajad 44, kunstiõpetajad 40, muusikaõpetajad 21 ja kehalise kasvatuse õpetajad 8. Kolmkümmend seitse inimest tõid välja veel muu valdkonna.

Kutseõppeasutuste õpetajaid oli kunstide (audiovisuaalsed tehnikad ja meedia tootmine, käsitöö, muusika ja esituskunstid) valdkonnast 15, ärimise ja halduse (majandusarvestus ja maksundus; rahandus, pangandus ja kindlustus; juhtimine ja haldus; turundus ja reklaam; sekretäri- ja kontoritöö) valdkonnast 8, keskkonna valdkonnast 7, informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiate valdkonnast 15, tehnika, tootmise ja ehituse valdkonnast 19, põllumajanduse, metsanduse, kalanduse ja veterinaaria valdkonnast 9, tervise ja heaolu valdkonnast 9 ning teeninduse valdkonnast 18. Üheksateist inimest tõid välja veel muu valdkonna.

Kõrgkoolide õppejõude oli hariduse valdkonnast 33, humanitaaria valdkonnast 11, kunstide valdkonnast 14, sotsiaalteaduste valdkonnast 13, ärimise, halduse ja õiguse valdkonnast 19, loodusteaduste, matemaatika ja statistika valdkonnast 11, informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiate valdkonnast 6, tehnika, tootmise ja ehituse valdkonnast 6, põllumajanduse, metsanduse, kalanduse ja veterinaaria valdkonnast 8 ning tervise ja heaolu valdkonnast 6. Ühtegi osalejat ei olnud teeninduse valdkonnast. Seitse inimest tõid välja veel muu valdkonna.

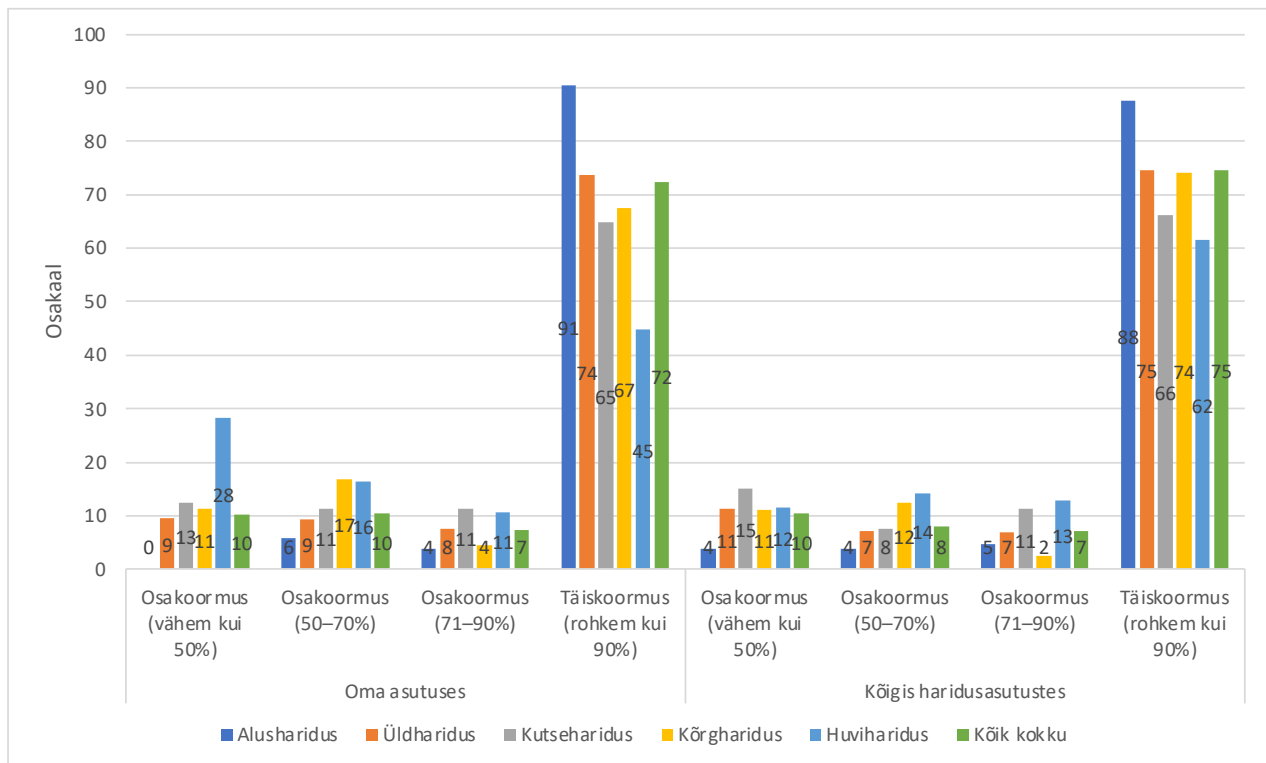
Huvihariduse õpetajaid oli spordi valdkonnast 11, tehnika valdkonnast 4, looduse valdkonnast 15, muusika valdkonnast 42, kunsti valdkonnast 4 ning üldkultuuri valdkonnast 7. Viisteist inimest töid välja veel muu valdkonna.

Joonisel 3 on esitatud õppetasemete lõikes ankeedile vastanute kogemus erinevates rollides. Kokkuvõttes on neil keskmiselt kogemust 14 aastat õpetaja või õppejõuna oma haridusasutuses ja 19 aastat erinevates haridusasutustes, kuid ka 5 aastat kogemust muudes rollides haridusvaldkonnas ning 6 aastat väljaspool haridusvaldkonda.

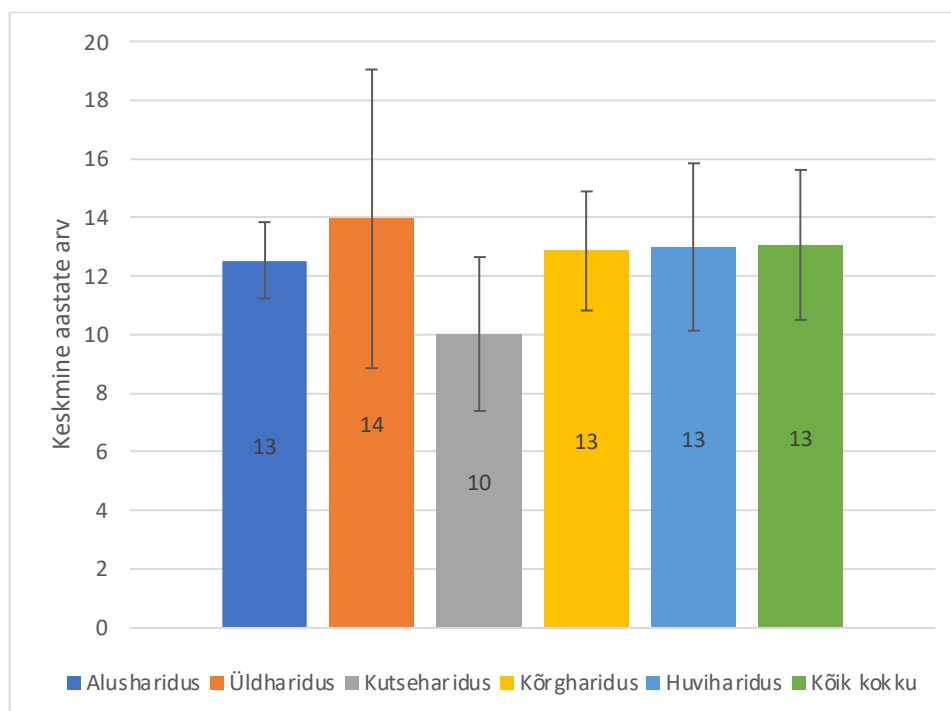
Joonis 3. Ankeedi täitnute kogemus erinevates rollides oma haridusasutustes, haridusvaldkonnas laiemalt ja väljaspool haridusvaldkonda.

Joonisel 4 on avatud ankeedile vastanute koormus. Sellelt ilmneb, et kõigis uuritud valdkondades on kõige levinum täiskoormusega töötamine, kuigi huvihariduses on see märgatavalt madalam kui teistes.

Joonis 4. Ankeedi täitnute koormus oma haridusasutuses ja kõigis haridusasutustes kokku.

Joonisel 5 on esitatud vastanute soov jätkata veel vastavalt kas õpetaja või õppejõuna töötamist. Sõltuvalt haridustasemest kõigub see 10–14 aasta vahel ja kõige vähem soovivad oma ametis jätkata vastanud kutseharidusasutuste ja rohkem üldhariduskoolide õpetajad, kuid eristatud rühmade vahel ei ole statistiliselt olulisi erinevusi. Silma torkab siiski suurem varieeruvus üldhariduskoolides.

Joonis 5. Ankeedi täitnute soov jätkata veel õpetaja/õppejõuna töötamist.

Ankeedile vastajad olid sagedamini naised (86%, alushariduses 99%, üldhariduses 88%, kutsehariduses 72%, kõrghariduses 74% ja huvihariduses 86%). Nende keskmine vanus oli 47 aastat (alushariduses 45, üldhariduses 48, kutsehariduses 46, kõrghariduses 50 ja huvihariduses 48).

Pärast küsimustikuga kogutud andmete kogumist analüüsiti neid, moodustades hierarhilise klasteranalüüsi (Wardi meetod) põhjal vastajatest klastrid. Nendest valiti uuringu kvalitatiivsesse etappi fookusgruppide läbiviimiseks klastrite esindajaid igast uuritavast rühmast.

Fookusgrupi intervjuudel olid ankeedis esitatud küsimuse põhjal osalema 116 uuritavat (14%). Nendest valiti eesmärgipäraselt välja võimalikult erinevad esindajad koolieelsete lasteaedade, üldhariduskoolide, kutseõppeasutuste ja huvikoolide õpetajatest ning kõrgkoolide õppejõududest (igast rühmast eraldi). Selleks võeti aluseks analüüsil eristatud neli õpetajate-õppejõudude klastrit ja värvati esindajaid igast rühmast.

Fookusgrupe viidi läbi kolm – üks koolieelsete lasteasutuste õpetajatele, teine üldhariduskoolide, kutsekoolide ja huvikoolide õpetajatele ning kolmas kõrgkoolide õppejõududele. Kui värvatud osalejal ei olnud võimalik väljapakutud ajal osaleda intervjuul, siis kutsuti ta osalema teie rühma intervjuul. Igasse intervjuusse sooviti kaasati 5–7 õpetajat/õppejõudu, kuid tegelik intervjuueeritavate arv osutus planeeritust veidi suuremaks, sest ajaliste piirangute ületamiseks värvati planeeritust suuremat arvu osalejaid ja nende positiivse vastamise määr oli oodatust suurem.

Koolieelsete lasteasutuste intervjuusse värvati 14 õpetajat, kellest said intervjuul osaleda 8. Sellel intervjuul osalesidki ainult lasteaiaõpetajad, sh rühmaõpetajad, muusikaõpetajad ja liikumisõpetajad. Üks osalejatest tõi välja, et lisaks lasteaiale töötab ka huviharidusvaldkonnas. Üldharidus-, kutse- ja huvikoolide intervjuusse värvati 18 õpetajat, kellest said intervjuul osaleda 7, sh 3 üldhariduskooli, 3 kutseõppeasutuse ja 1 huvikooli õpetaja. Kõrgkoolide õppejõududele suunatud intervjuule värvati 13 õppejõudu, kellest said osaleda 6. Õppejõududest kaks olid õpetajakoolituse eriala õppejõud ja ülejäänud muudelt õppekavadelt. Lisaks osalesid sellel intervjuul kaks õpetajat kutseharidusasutusest ja üks üldhariduskoolist, sest neil ei sobinud vastavale sihtrühmale planeeritud intervjuu aeg.

2.3 Uuringu ankeet

Autoriõiguse seaduse (AutÕS) § 4 määratleb teose tunnused ning sisaldab ka teoste näidisloetelu. Hariduserandi kontekstis peeti asjakohaseks kirjandus-, kunsti-, muusika- ja audiovisuaalteoseid. Kaasnevatest õigustest võeti vaatluse alla esitused ja salvestised. Õppeprotsessis võidakse kasutada erinevale õiguslikule režiimile allutatud õppematerjali. Üldistatult jagati see uuringu ankeedi koostamise alusena kolmeks:

- 1) õppematerjal, millele **autoriõigus ei kohaldu** (siia alla võivad kuuluda teosed, mille kaitsetähtaeg on lõppenud, ametlikud dokumendid jmt);
- 2) õppematerjal, mille kasutamine tugineb otseselt või kaudselt **õiguste omaja nõusolekule** (näiteks on ülikoolidel juurdepääs ulatuslikele teadusartiklite andmebaasidele ning taoliste artiklite kasutamine õppetöös ei tugine hariduserandile, vaid litsentsile; õpetajate hulgas on populaarne ka *Creative Commons* ja muude taoliste litsentsidega kättesaadavaks tehtud sisu);
- 3) õppematerjal, mille kasutamine tugineb **hariduserandile** (tegemist on olukorraga, kus õpetajal/õppeasutusel puudub õiguste omaja nõusolek kaitstud materjali kasutamiseks ning see tugineb autoriõiguslikule piirangule).

Siinse uuringuga seadsime fookusesse just hariduserandile tugineva kasutuse väljaselgitamise. Teiste uuringutega võrreldavuse suurendamiseks võtsime taustainfo kogumisel aluseks õpetajate uurimisele keskendunud OECD TALIS 2018 uuringu. Valminud ankeet on esitatud lisas 1.

Ankeedis kasutati valdavalt valikvastuselisi küsimusi. Avatud vastustega küsimusi kasutati üksnes valiku „muu“ täpsustamiseks erinevates küsimustes. Ankeet piloteeriti kolme uuritavaga – üks üldhariduskooli juhtimise ja klassiõpetaja kogemusega õpetaja, üks lasteaiaõpetaja ja kõrgkooli õppejõu kogemusega ja üldhariduskooli vanema astme õpetaja. Neil paluti ankeet täita ja samal ajal viidi nendega läbi kognitiivne intervjuu, mille käigus täpsustati ebaselgeks osutunud kohti ja selgitati, kuivõrd ühtis vastajate arusaamine küsimustest uurijate poolt kavandatuga. Intervjuude põhjal tehti ankeedis olulisi täpsustusi.

2.4 Uuringu fookusgruppide läbiviimise kava

Intervjuud viidi läbi Zoom-keskkonnas ja salvestati kaasatute nõusolekul järgides isikuandmete kaitse nõudeid ning head teadustöö tava. Osalejatele lubati garanteerida anonüümsus. Intervjuude läbiviimise protokoll koostati lähtuvalt küsimustiku teemadest (vt lisa 2), pool-struktureeritud intervjuu eesmärgiks oli erinevate materjalide kasutusviiside kohta näiteid koguda. Intervjuu viidi läbi kolme uurija poolt, kes olid vastavalt arutelu suunaja, hariduserandit puudutavate küsimuste täpsustaja ja märkmete tegija rollides.

2.5 Andmete analüüs

Ankeedi vastuste analüüsimisel esitati esmalt kirjeldav statistika. Seejuures leiti tulemused kõigi uuritud rühmade (koolieelsete lasteasutuste, üldhariduskoolide, kutseõppeasutuste ja huvikoolide õpetajad ning kõrgkoolide õppejõud) ja kõigi uuritute lõikes. Avatud küsimuste vastuseid kasutati valiku „muu“ avamisel tulemusi kirjeldades. kodeeritakse, tagades esmalt hindajate vahelise kooskõla (leitakse Coheni kaalutud kapp). Järgnevalt selgitati uuriva faktoranalüüsi abil välja andmete struktuur ning seejärel kontrolliti, kas vaadeldavad tunnused on kirjeldatavad üldisemate latentsete tunnustena. Selleks kasutati kinnitavat faktoranalüüsi (Mplus programmiga, kasutades üksnes järjestuskaalal hinnatavaid tunnuseid).

Lõpuks eristati õpetajate ja õppejõudude vastuste puhul nende klastrid kaitstava sisu kasutamise viiside alusel. Iga profiil kirjeldati kui teoste tüüpkasutaja. Selleks kasutati hierarhilist analüüsi Wardi meetodiga ning leitud klastrite keskmisi kõigi tunnuste osas võrreldi ANOVA analüüsiga.

Kõik intervjuud transkribeeriti ja andmeanalüüsil järgiti temaatilist analüüsi (Braun & Clarke, 2006³) põhimõtteid. Lisaks peamiste teemade ja alateemade väljatoomisele võrreldi ka erineva sihtrühma vastuseid. Analüüsi tulemused esitatakse järgmises osas kvantitatiivsete tulemuste täiendusena.

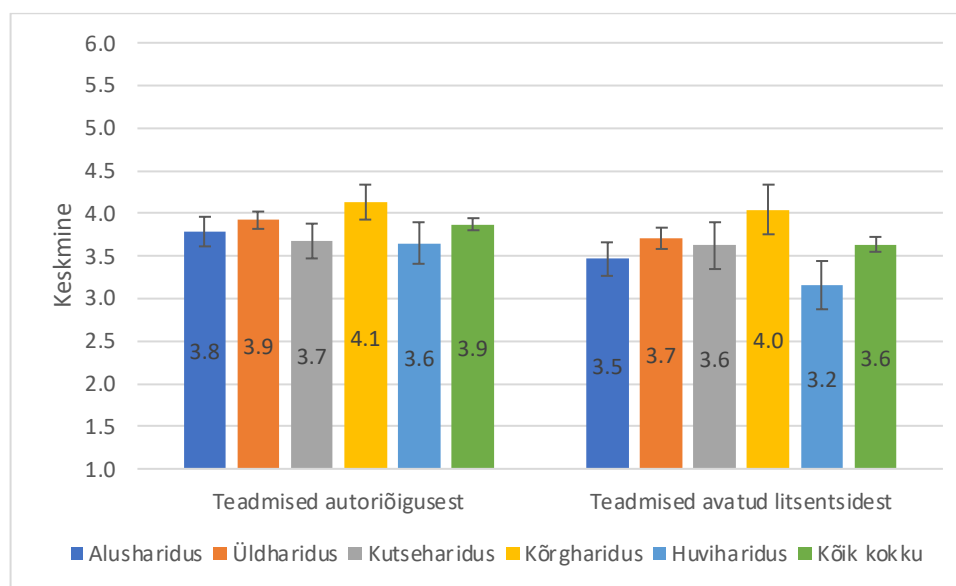
³ Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.

3 Tulemused

3.1 Kirjeldav ülevaade ankeetküsitluse tulemustest

3.1.1 Üldküsimused

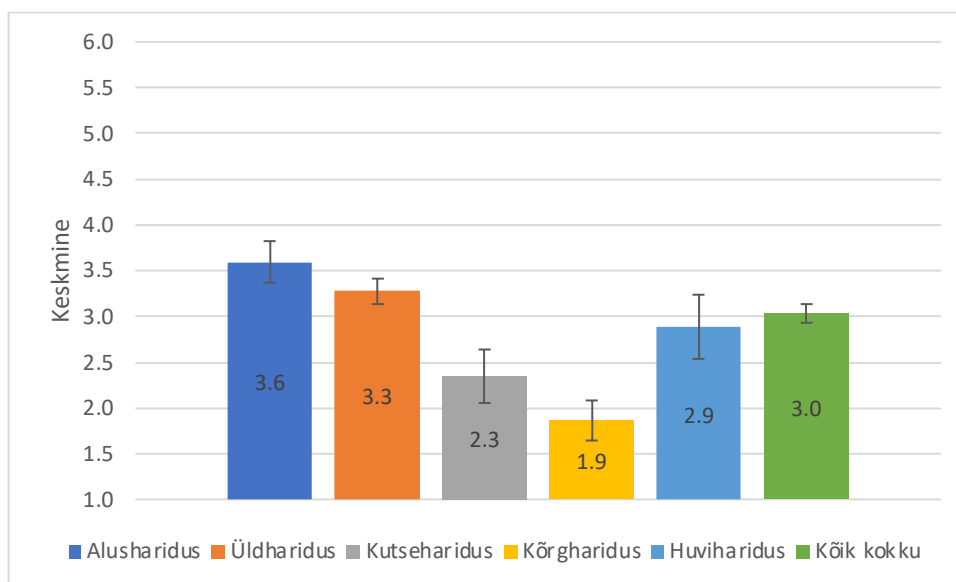
Enda teadmisi autoriõiguse teemal hindasid vastajad keskpäraseks, seda nii üldiselt autoriõigusega seonduvalt kui spetsiifilisemalt litsentsidega seonduvalt. Enda üldisi teadmisi hindasid keskmisest statistiliselt oluliselt kõrgemalt kõrgkoolide õppejõud (vt usalduspiiride kattumist joonisel 6). Nende hinnang oli kõrgem ka kutseharidusasutuste õpetajatega võrreldes. Litsentside puhul hindasid ennast kõrgemalt taas kõrgkoolide õppejõud, kuid keskmisest madalamalt huviharidusvaldkonnas töötavad õpetajad.

Joonis 6. Kui heaks hindate enda teadmisi autoriõiguse teemal? (väga heaks 6 5 4 3 2 1 väga halvaks)? Ma saan hästi aru erinevatest avatud litsentsidest (nt *Creative Commons*), mille alusel pakutakse materjale õppe-eesmärkidel kasutamiseks (nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse).

Intervjuu esimese küsimuse vastustest kumas hästi läbi, et õpetajate ja õppejõudude teadmised on üldiselt head. Toodi ohtralt näiteid selle kohta, kuidas erinevaid materjale korrektselt viidates kasutatakse. Samas tõdesid mitmed õpetajad, et erinevate allikate põhjal töölehti koostades ei too nad alati välja, millisest allikast konkreetne ülesanne pärineb. Näiteks tõi inglise keele õpetaja välja „...kui ma ise panin ka mingit töölehti kokku, eriti kui ma võtsin internetist ülesanded, kus keeleõppes hästi palju on lauseid nagu harjutusi nii-öelda. Ma tihtipeale tegin sellise sega ülesande ja siis ma küll ei viidanud alati, aga siis kui oli nagu üks tööleht ühest allikast, siis oli allikas alati ikkagi nagu peal“.

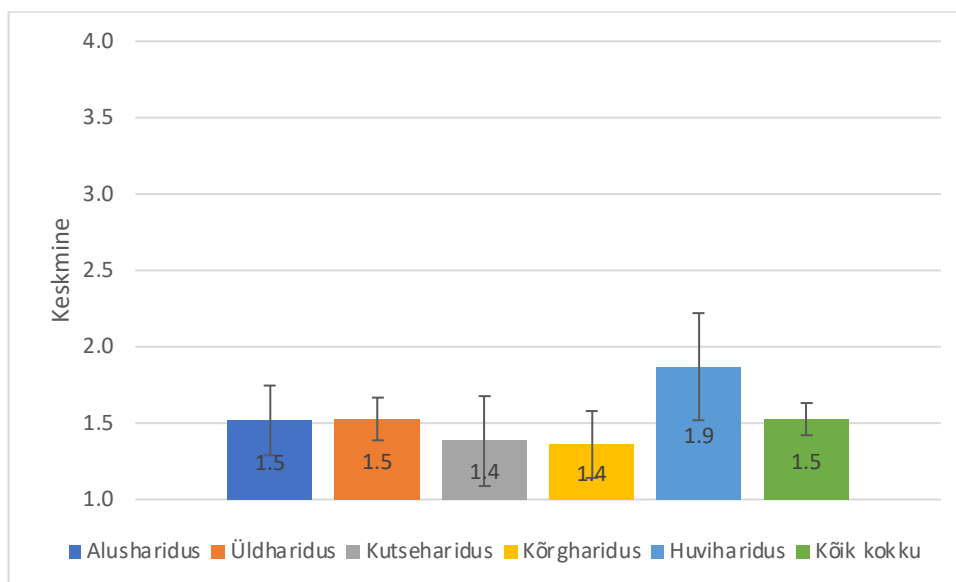
Paberandjal materjalide kasutamine oleneb selgelt õppeasutusest (vt joonis 7). Kõige enam kasutatakse neid alushariduses (lasteaedades) ja enam-vähem sama palju ka koolides (ei ole statistiliselt olulist erinevust). Suhteliselt palju kasutatakse paberil materjale ka huvihariduses, kuid see on siiski statistiliselt oluliselt vähem kui lasteaedades. Lasteaedadest ja üldhariduskoolidest harvem kasutatakse pabermaterjale nii kutseõppeasutustes kui ka kõrgkoolides.

Joonis 7. Õppetöö läbiviimisel kasutan peamiselt paberkandjal olevaid õppematerjale (mitte digitaalselt)? (nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse).

Lasteaiaõpetajad kirjeldasid rohkelt näiteid paberil õppematerjalide kasutamisest. Näiteks toodi välja: „on need teatud kirjajarjutused välja prinditud ja siis on need ära kiletatud. Ja siis saab sinna peale kirjutada sellise markeriga, mille pärast saab ära pühkida, et jäävad nagu rühma korduvkasutatavaks. Samamoodi kasutatakse neid nii-öelda kirjajarjutuste lehti või selliseid ülesannete lehti, kui tahetakse laste oskusi kontrollida“.

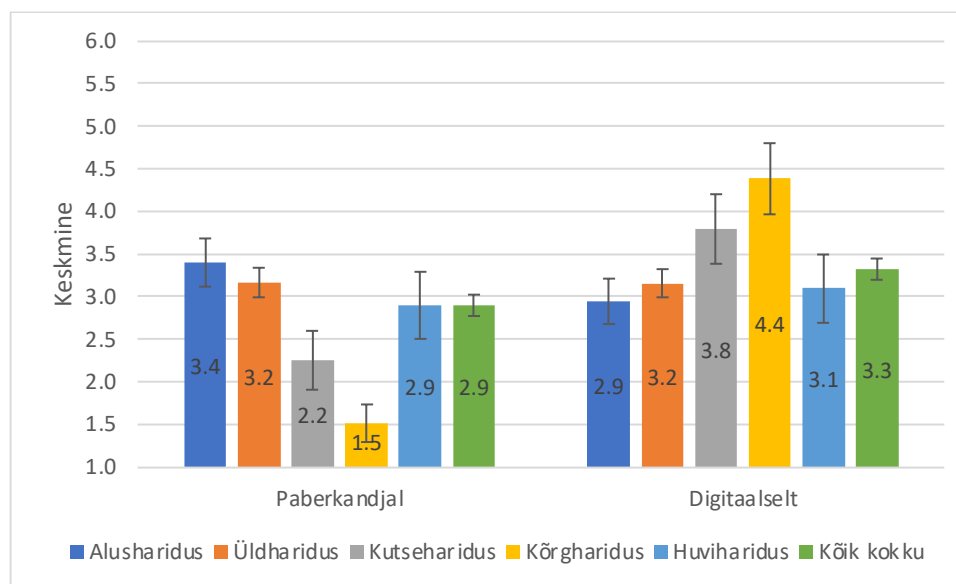
Koopiaid tehakse kõige enam huvihariduses, kuigi koopiade tegemise arv on suhteliselt suure varieeruvusega ja nii ei erine see üheski rühmast teistest statistiliselt olulisel määral (vt joonis 8).

Joonis 8. Mitmest erinevast teosest (nt raamatust, õpikust, töövihikust, muusikapalast ja laulusõnadest, filmist, fotost, mängust) olete osaliselt või tervikuna hinnanguliselt viimasel kuul (september 2022) digitaalselt (nt kirjaliku materjali skaneerimine, digitaalse faili alla- või

üleslaadimine internetist, mälufulgal oleva faili jagamine õppijaga) või paberkandjal teinud õppe-eesmärkidel koopia (skaala: 0 = mitte ühestki, 1 = 1-5, 2 = 6-10, 3 = 11-15, 4 = 16 või enamast)?

Kui materjale kopeeritakse, siis tehakse seda keskmiselt veidi rohkem digitaalselt kui paberkandjal (vt joonis 9), eriti selgelt tuleb see erinevus välja kõrgkoolides, kus paberkoopiaid peaaegu ei tehtagi. Statistiliselt oluline erinevus on ka kutsekoolides. Lasteaadades ja üldhariduskoolides ei ole ei haridusastutuste ega paber- ja digikoopiate kasutuse vahel statistiliselt olulisi erinevusi.

Joonis 9. Õppetöö läbiviimiseks olen viimasel kuul kopeerinud õppematerjali peamiselt paberkandjal (nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse). Õppetöö läbiviimiseks olen viimasel kuul kopeerinud õppematerjali peamiselt digitaalselt (nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse)

Intervjuude põhjal tuli samuti välja, et kõrgkooli õppejõud kopeerivad paberil väga harva. Näited, mida õppejõud töid, seostusid seminarides spetsiifiliste teemade või meetoditega. Näiteks tõi üks õpetajakoolituse õppejõud välja: „Näiteks, et üliõpilasi rohkem kaasata või aktiveerida, siis on üks meetod mosaiikrühmad, kus on siis vaja ette anda tekst, millega siis need väiksed grupikesed tööd teevad, et siis ma olen kasutanud ütleme väljavõtet õpikust”. Kõrgkooli õppejõud töid intervjuudes välja enam näiteid digitaalse kopeerimise kohta. Valdavalt töid õppejõud näiteid digitaalsete koopiate tegemisest enda tarbeks, kuid toodi ka välja, et digitaalset koopiaid jagatakse ka tudengitele, seda juhul, kui on tegemist hädavajaliku õppematerjaliga ja teiseks nendele, keda juhendatakse lõputöodes. Viimastega jagatakse eelkõige teadusartikleid.

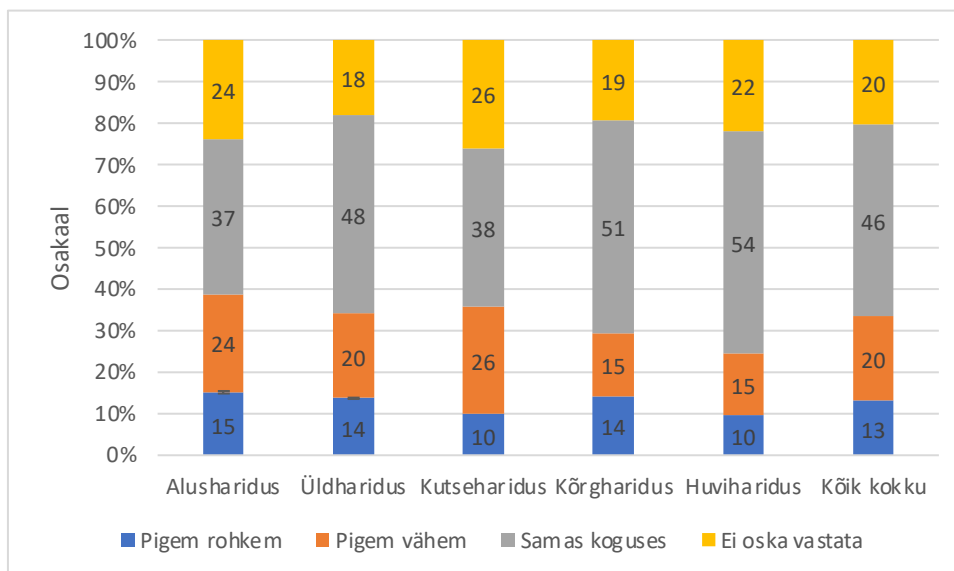
Üsna sarnane oli olukord kutseõpetajate kirjeldustes. Kutseõpetajad töid rohkelt näiteid selle kohta, kuidas mitmete erialade õpetamisel puuduvad eestikeelsed õppematerjalid ja kutseõpetajate ülesanne on materjalide koondamine ja koostamine oma õppeainete tarbeks. Ka nendes näidetes domineeris endale koopiate tegemine. Väga tänuväärseks peeti Youtube keskkonda. Üks kutseõpetaja tõi näiteks välja: „Et kui keegi ikkagi tehnilist programmi valdab Youtube’is nii hästi, on väga mitmeid kordi seda juba pidanud selgitama, aga mina teen seda esimest õppeaastat, võib-olla siis ma lähen ja teen õpilastega koos YouTube’i kõrvalt ise needsamad ülesanded läbi. Ja ma saan ka ise nippe juurde, kuidas, kuidas ise nagu selgitada, et olen nagu pigem selline abi abistav käsi seal klassiruumis juures et selliste, Youtube’i põhiste ülesannete juures”. Teine kutseõpetaja täiendas: “...elekter on selline asi, mida keegi silmaga nagu ei näe, valgust näevad küll vee

voolamist ka elektrivoolamist on, õpilastel on väga raske ette kujutada, aga seal on noh, kuidas ma ütlen küll igasugustes süsteemides ütleme, tehtud analoogid elektrit süsteemidest ja noh, et niimoodi vaadates. Juttu võin mina ka ajada sel teemal, et ikka natuke õpetatud. Aga illustreerida tuleb nagu mingi materjaliga ka, selleks Youtube asendamatu”.

Üldhariduskooli valikaine õpetaja kogemused sarnanesid kutseõpetajate kogemustele. Üldhariduskoolide põhiainete (sh matemaatika, inglise keel) õpetajate seisukohad erinesid kutseõpetajate seisukohtadest oluliselt. Toodi välja, et õppematerjale on neil külluses. Õpetajad saavad valida, mida õpilastega kasutada. Kuigi valdavalt valitakse õppetöökõrge kirjastuse õpik ja töövihik tõid õpetajad ka välja, et kasutavad neile lisaks ka täiendavaid materjale õppetöö rikastamiseks. Näiteks tõi üks õpetaja välja: *„Ma õpetan õppekava, mis tähendab seda, et õppekava võib muutuda, aga mina võin kasutada ikkagi seda üheksakümnendate aastatest pärit õpikut, lihtsalt valida sealt need teemad, mis mulle sellesse õppekavasse, ainekavasse, kursusesse õppijate vajadustele, kooli erisustele sobivad. Ehk siis ma arvan, et minu jaoks on just see, et mina ise saan olla väga õpetajana selles juhi rollis nii-öelda ja kokku koondada need materjalid, mida ma arvan, ja näen, et on praegu vajalikud just sellel hetkel õpetamiseks“.* Teine õpetaja täiendas: *„Materjale on tõesti väga, väga palju, aga samas jälle mitte ükski materjal ei ole ju ideaalne sellisel algkujul, eks ole. Tegelikult alati on vaja natuke täiendada midagi või siis see ei sobi päris minu sellise stiiliga, minu lähenemisega. Et noh, ma kipun pigem välja jätma ülesandeid, mida, millesse ma ise ei usu nii-öelda hästi palju tegelikult ülesande tüüp, eriti keeleõppes, mis seal tegelikult mõttetud natukene kuidagi nagu harjutavad mingeid asju kuidagi mehaaniliselt, et tahaks pigem sellist autentseid ülesanded, mis nagu haaravad õppijaid ja sama asi on ma usun, et see on ka teistes ainetes. Üldiselt joonistus ka välja, et paberil teevad üldhariduskooli õpetajad koopiaid, kui soovivad, et õpilased neid täiendaksid või täidaksid ja digitaalsete koopiade jagamine oli pigem taustamaterjaliks või puudumise korral jagamiseks.*

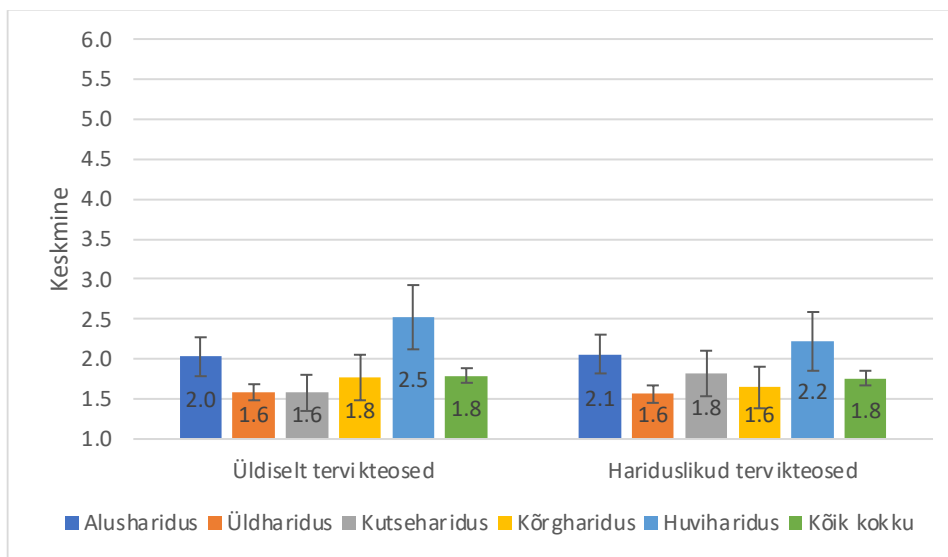
Intervjuust tuli välja, et lasteaia rühmaõpetajad kasutavad eelkõige paberil koopiade tegemist. Üks õpetaja kirjeldas: *„Pigem kui teen, siis paberikandjale, aga ütlen ausalt, et mina õpetajana ei kasuta töövihikuid ja ei tee nendest koopiaid. Mina teen kõik töölehed lastele ise ja seal ma kasutan aeg-ajalt internetist otsitud pilte, et kui mul on vaja sinna töölehele näiteks häälimiseks panna sobiva häälikuga algavaid sõnu või asju, siis ma otsin neid internetist“.* Teine õpetaja lisas: *„aeg-ajalt on tulnud ette ka seda, et on just mõned värvimisraamatud või sellised, mida on näiteks ka lapsed ise kaasa toonud, et noh kellelgi on mingisugune no tõesti ilusate kiisude värviraamat ja ta tahab, et sõber saaks sedasama kiisut värvida. No siis me oleme teinud koopia sellest kiisust, et siis kõik saavad selle kiisu endale ja kõik saavad seda kassi ära värvida“.* Lasteaia muusika- ja liikumisõpetajad kasutavad eelkõige digitaalseid koopiaid (eelkõige isiklikud koopiad muusikast).

Järgmiseks küsiti, kuivõrd on siinses uuringus vaatluse alla võetud möödunud kuu materjalide kasutus erinev varasemast. Selgus, et kõige enam õpetajaid ja õppejõude (46%) kasutab neid samas mahus (vt joonis 10). Huvita trendina ilmnis aga see, et kõigis vaadeldavates rühmades oli rohkem neid õpetajaid ja õppejõude, kes tunnevad pigem vähemat kasutamist kui neid, kes pigem rohkemat.

Joonis 10. Võrrelduna viimase kuuga (september 2022), kopeerisite eelmisel õppeaastal keskmiselt ühes kuus teoseid või teose osi: (1 = pigem rohkem, 2 = pigem vähem, 3 = samas koguses, 4 = ei oska vastata).

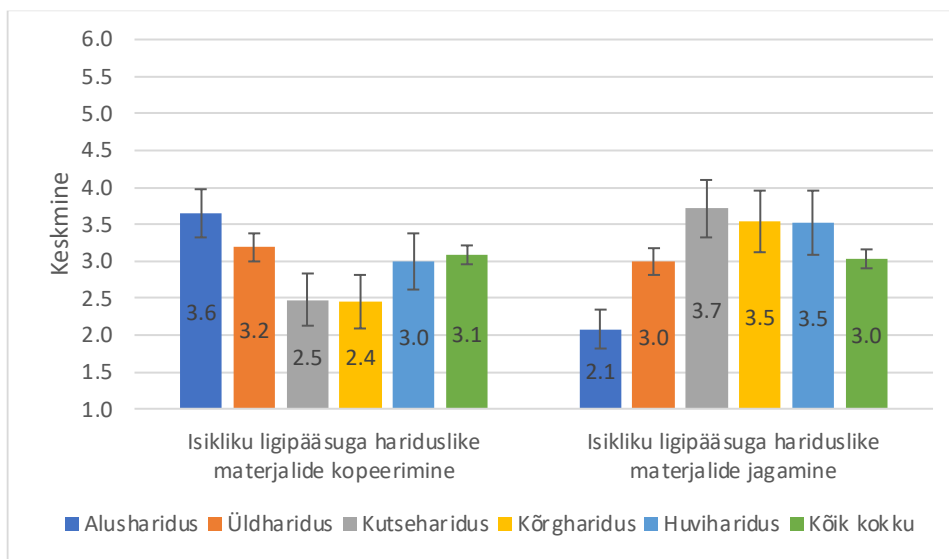
Kui materjale kopeeritakse, siis väga harva tehakse koopiaid tervikteostest (vt joonis 11). Keskmisest veidi enam teevad seda huviharidusvaldkonna õpetajad ning suhteliselt enam ka lasteaiaõpetajad, kelle poolt koopiade tegemise määr ei erine statistiliselt oluliselt huvihariduse õpetajatest.

Joonis 11. Õppetöö läbiviimiseks olen kopeerinud harilikult tervikteose (ükskõik, kas tegu on haridusliku või mitteharidusliku teosega; nt terve raamatu, töövihiku, muusikapala) ning ei ole piirdunud väljavõtetega (nt peatükk, mõned leheküljed)(nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse). Hariduslikel eesmärkidel loodud materjale (õpikud, töövihikud jmt) olen reeglina kopeerinud tervikteosena (terve raamat, töövihik) ning ei ole piirdunud väljavõtetega (nt peatükk, mõned leheküljed) (nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse).

Nagu ka küsimustiku tulemustest välja tuli, ilmnas intervjuude põhjal, et tervikteoste kopeerimist tuleb ette väga harva. Pisut enam tõid seda küsimustikus välja huvikoolide õpetajad, intervjuul osales huvihariduse valdkonna muusikaõpetaja ja tema töi näiteid heliteoste ja audiovisuaalsete teoste kopeerimisest. Samas kinnitati intervjuudes, et raamatutest tehakse valdavalt koopiaid mõnest leheküljest või peatükist. Üks üldhariduskooli õpetaja tõi intervjuus siiski ühe näite välja: „Olen küll tegelikult pannud Stuudiumisse üles täitsa kohe terveid PDF-faile nagu mingist tervikraamatust, seda enamasti olnud siis, kui mingeid õppijal on individuaalne vajadus üldse kokku on eksamikordamine, näiteks et siis ma panen terve selle raamatu siin üles, ütlen, et noh, et vaata ise, mis sul siin vaja on korrata... Jälle see on Stuudium, see on kinnine keskkond nii-öelda“. Kutseõpetaja teise: „Mul tuleb tervikteoste kopeerimist küll aga see on ka hästi spetsiifiliselt õppeülesandega seotud, et kui ma õpetan küljendamist, siis ma otsin artikleid meediast. Ja kopeerin need täpselt sellisel kujul, nagu nad on, panen viitega juurde lingina kust ma selle sain. Ja siis õpilased peavadki teatud tervikteksi küljendama, näiteks uueks ajaleheks, ajakirjaks nagu õppeülesandena, et sellistel juhtudel ma tegelen tekstide kopeerimisega küll jah, Et, jah, aga see on ainult ainus näide, mis tuleb“.

Hariduslikel eesmärkidel loodud ja haridusasutuses olemasolevatest materjalides, millele õppijatel ei ole ligipääsu, teevad kõige enam koopiaid lasteaiaõpetajad (vt joonis 12). Nendest ei erine statistiliselt olulisel määral üldhariduskoolide ja huvikoolide õpetajate kasutuspraktikad. Lasteaedade ja üldhariduskoolide õpetajatest vähem kopeerivad hariduslikel eesmärkidel loodud vaid isiklikul ligipääsuga materjale kutsekoolide ja kõrghariduse õpetajad ja õppejõud. Samas lasteaiaõpetajad ei jaga neid koopiaid nii sageli kui teised. Mõnevõrra teiste vähem teevad seda ka üldhariduskoolide õpetajad. See trend on seletatav sellega, mil määral on õppijad valmis iseseisvalt õppima ja mil määral neile ka iseseisva õppimise ülesandeid antakse.

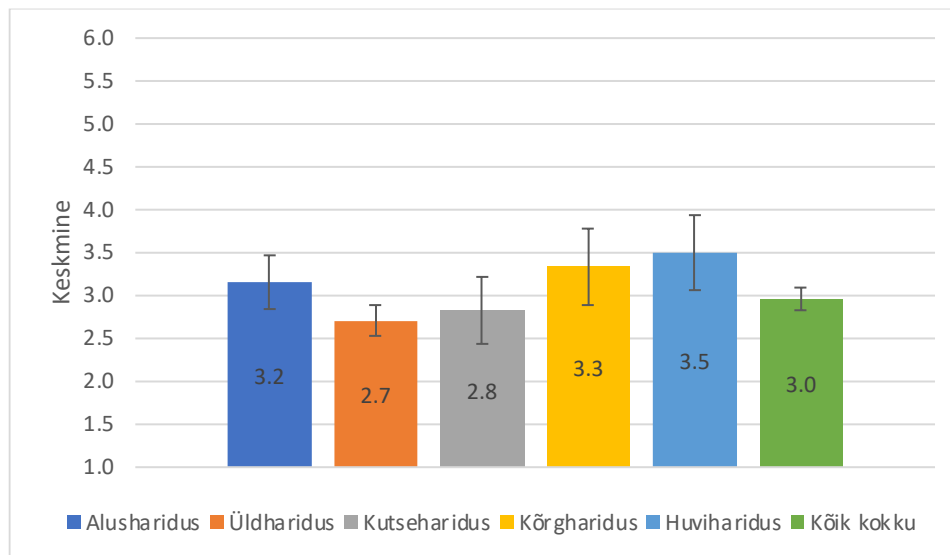

Joonis 12. Õppetöö läbiviimiseks olen kopeerinud hariduslikel eesmärkidel loodud materjale (õpikud, töövihikud jmt), millele on mul endal ligipääs olemas (nt asutuse metoodilises kabinetis), aga millele minu õppijad ligipääsu ei oma (nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse). Jagan hariduslikel eesmärkidel loodud õppematerjalide koopiaid (paberil või digitaalselt) õppijatega kodus tutvumiseks (nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse).

Intervjuudes tõid kõrgkoolide õppejõud enam näiteid digitaalsete koopiaide tegemisest enda tarbeks, kuid toodi ka välja, et digitaalseid koopiaid jagatakse ka tudengitele (seminarides hädavajaliku õppematerjalina ja materjale lõputööde juhendatavatele). Sarnaselt kirjeldasid ka kutseõpetajad enda tarbeks koopiaide tegemist ja ka materjalide õpilastele jagamist. Enamasti kasutasid kutseõpetajad Youtube'i linkide jagamist, kuid digitaalseid materjale jagati ka kinnistes õpikeskkondades. Ka üldhariduskoolide õpetajad kirjeldasid nii õpilastele jagamiseks kui enda jaoks materjalide kopeerimist, üks õpetaja eelistas kopeerimise asemel materjale omale ümber trükkida: „*No mina olen enda jaoks tavaliselt teinud jah, niimoodi, et ee. Kui ma kuskilt mujalt materjale kasutan mulle väga skaneeritud asi ei meeldi, sest ta on nagu visuaalselt. Visuaalset reostust on hästi palju seal õppija jaoks. Mulle meeldib nad ümber trükkida*“.

Lasteaias kasutakse õppematerjale tavaliselt rühmas ja koju ei jagata.

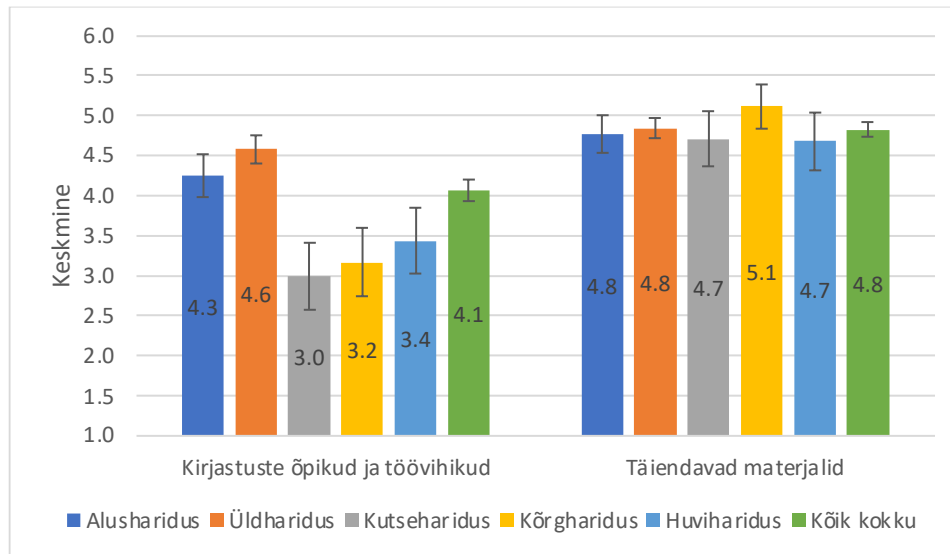
Muid materjale kopeeritakse lasteaedades ja üldhariduskoolides veidi vähem ning kutsekoolides, kõrgkoolides ja huvikoolides veidi rohkem kui hariduslikel eesmärkidel koostatud materjale (vt joonis 13 võrdlevalt joonisega 12). Samas ei ole ükski neist erinevustest statistiliselt oluline.

Joonis 13. Õppetöö läbiviimiseks olen kopeerinud ka materjale, mis ei ole spetsiaalselt loodud ainult õppetöö läbiviimiseks (muusikat, raamatuid, filme jmt) (nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse).

Intervjuudest ilmnes, et kõik sihtrühmad on õppetöö eesmärgil vähesel määral kopeerinud ka materjale, mis ei ole õppetöö läbiviimiseks loodud.

Lasteaiad ja üldhariduskoolid eristuvad väga selgelt teistest selle poolest, et õpetajad kasutavad nendes palju enam kirjastuste trükitud õpikuid ja töövihikuid (vt joonis 14). Samas veelgi enam kasutatakse omaalgatuslikult täiendavaid materjale (üldhariduskoolides ei ole erinevus statistiliselt oluline, kuid kõigis teistes õppeasutustes on).

Joonis 14. Õppetöö läbiviimisel kasutan põhiliselt kirjastuste trükitud õpikuid ja töövihikuid (mitte nende koopiaid) (1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli). Õppetöö läbiviimisel kasutan lisaks haridusasutuse soetatud õppematerjalidele (sh õpikud, elektroonilistes õpikeskkondades olevad materjalid) omaalgatuslikult täiendavaid materjale (1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga palju).

Intervjuude põhjal tuli kõige selgemalt välja, kuidas üldhariduskoolide õpetajad kasutavad õppetööks peamiselt kindla kirjastuste õpikuid ja töövihikuid, kuid kasutavad lisaks ka teisi õpikuid. Üks õpetaja selgitas: „*Me oleme üldiselt võtnud teinud kokkuleppe, et, et me kasutame seda ühte Avita... ühe kirjastuse õpikuid. Aga, aga see ei tähenda, et ma oma õppeprotsessi kuskil töölehtede loomisel ei jäta kõiki neid nelja generatsiooni õpikuid kuidagi kasutamata*“. Ka lasteade õpetajad kasutavad kirjastuste töövihikuid, kuid väga sageli koostavad erievate materjalide põhjal ka ise lastele töölehti. Huvihariduse õpetaja tõi samuti välja, et kasutatakse spetsiaalseid õppematerjale. Õpetaja täpsustas: „*muusikateoorias on töövihikud ja siis me ostame kõikidele õpilastele, kool nii-öelda kingib, et ei tee koopiaid, vaid igaüks saab selle töövihiku*“.

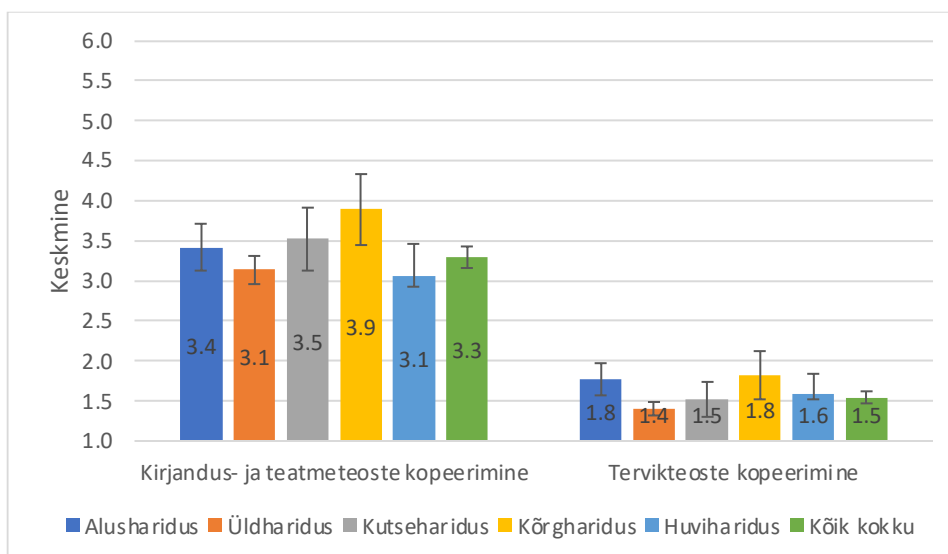
Kutseõpetajate puhul tuli välja, et teatud erialadel puuduvad õpikud ja töövihikud täiesti ja sellistel juhtudel valmistavad õpetajad ise materjale ette. Üks kutseõpetaja tõi välja: „*meil on ta ju väga tugevalt nagu erialaga seotud, et just see erialast poolt, et noh, ma ise olen tõlkinud soome keelest ja inglise keelest materjale juurde, midagi ei ole teha*“. Samas toodi ka välja, et väheste aine puhul, näiteks keeleõppes on võimalik ka väljatöötatud õppematerjale kasutada. Kõrgkoolide puhul toodi vähem näiteid õpikute kasutamisest, tavaliselt koondab ainekursuse materjalid õppejõud ise erinevaid allikaid kasutades. Üks õppejõud kirjeldas seda nii: „*eesti keeles ei ole mitte ühtegi õpikut, mida ma saaksin neile, oma tudengitele osta või, või raamatukogustki paluda, et nad läbi loeksid. See tähendab, et kõik õppematerjalid, mis mul on, põhinevad umbes kümnekonnal erineval ingliskeelsel õpikul, mida ma olen omal ajal ise endale ostnud*“. Positiivse arenguna toodi välja teises valdkonnas õppematerjalide digitaliseerimine, mis võimaldab üliõpilastel vajalikke materjale endale soetada. Üks õppejõud selgitas: „*meil ... on läinud kõik õpikud digitaalselt kättesaadavaks. Ja vaata, see on nagu ka vähendanud vajadust, et enne oli tõesti probleem, et tudengid ütlesid, meil ei ole võimalik kätte saada raamatukogus on kõik otsas. Aga nüüd nad saavad ise osta need*“.

Lasteaias koostavad õpetajad materjalid tihti ise, kuid kasutatakse ka õppe-eesmärgil loodud materjale. Näiteks tõi üks õpetaja välja: „*Meil on koolieelses astmes töövihikud on ostetud, emakeel,*

aga no näiteks, kui on see „Mina ja keskkond“, et siis teatud teemad, mis üks aasta huvitavad rohkem ühed teemad, teine aasta teised, et siis vot nendest teistest töövihikutest nagu paljundame siis lastele”. Teine lasteaiaõpetaja lisas: „me paljundame, selle autor olen ma ise, aga ma luban seda ka kõigil teistel, et ma olen loonud kaks arengujälgimise mängu, mille hindamislehed sealt nii-öelda vahendist on paljundatavad, ehk siis iga aasta, kui ma viin läbi neid arengujälgimise tegevusi, siis ma need tabelid, kuhu ma selle tulemuse kirja panen, neid ma teen sellest raamatust nii-öelda koopiaid kogu aeg, aastast aastasse. Et et selles mõttes see osa nii-öelda sellest sellest õppematerjalist on nii-öelda paljundatav. No ülejäänud osad ei olegi paljundatavad, sest nad on värvilised ja neid on nagu keerulisem teha”. Intervjuueeritavad kinnitasid, et kunagi ei tehta koopiaid tervikteosest, alati mõnest lehest.

3.1.2 Teosed

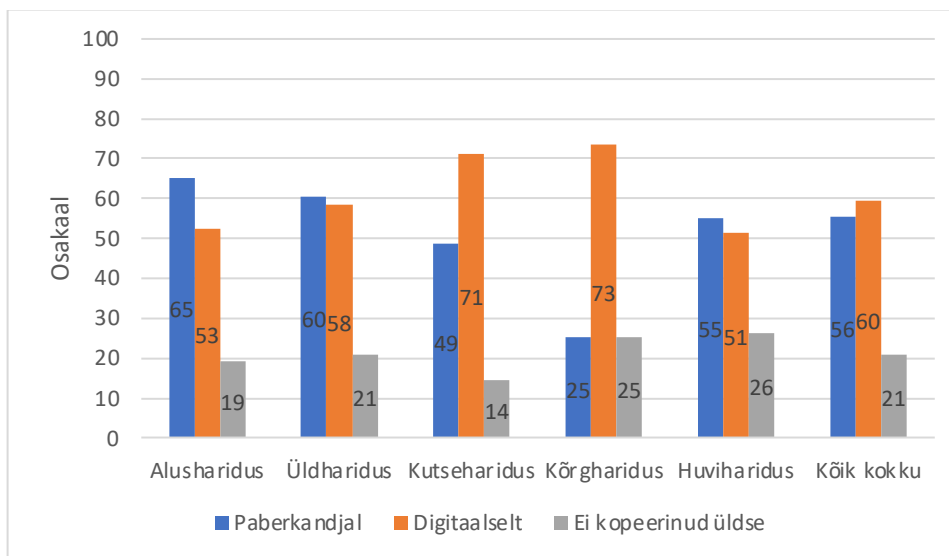
Kirjandus- ja teatmeteoste kopeerimine on keskmisest veidi tavalisem kõrgkoolides, kus seda tehakse statistiliselt oluliselt enam kui üldharidus- ja huvikoolides (vt joonis 15). Teiste rühmade vahel statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenud. Samas kopeeritakse neid teoseid väga harva tervikteostena.

Joonis 15. Õppetöö läbiviimiseks olen kopeerinud kirjandus- ja teatmeteoseid jm kirjalikke teoseid (nt raamatud, artiklid, joonistused, illustratsioonid, skeemid) (nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse). Kirjandus- ja teatmeteoste kopeerimisel olen kopeerinud tervikteose ning ei piirdunud väljavõtetega (nt peatükk, mõned leheküljed, illustratsioonid, skeemid) (nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse).

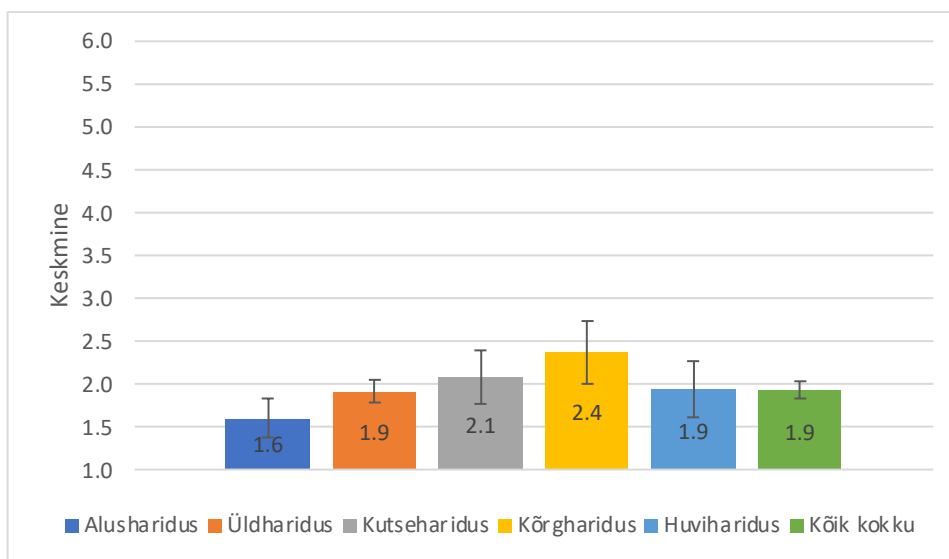
Lasteaia intervjuust tuli välja mitmeid näiteid erinevate lastekirjanduse teoste kasutamise kohta. Üks õpetaja kirjeldas ka kirjandusteoste loovamat kasutust: „kirjanduspalade puhul on vahest ka see, et noh, kui ma teen konkreetset ühe autori mingisugust noh teost, siis on see autor alati seal ka öeldud. Aga, aga päris tihti on ju olukordi, kus me lastega nii-öelda no miksime mõtleme ise välja etenduse, kus tegelased on a la Sipsik ja Pipi ja Karlsson ja. Et nad on küll kellelegi nii-öelda autori omandit, aga see sisu sealt tuleb juba nii-öelda meie looming, et, et aga noh, need on jällegi sellised noh, mis ei lähe lasteaia seest välja avalikkuse ette, vaid mis on nii-öelda antud rühma kontekstis kasutatud kellegi autoriloomingut”.

Kirjandus- ja teatmeteoseid kopeeritakse lasteaedades pigem paber kandjal, üldhariduskoolides ja huvikoolide enam-vähem võrdselt paberil ja digitaalselt ning kutsekoolides ja eriti kõrgkoolides eelistatakse selgelt digitaalseid koopiaid (vt joonis 16).

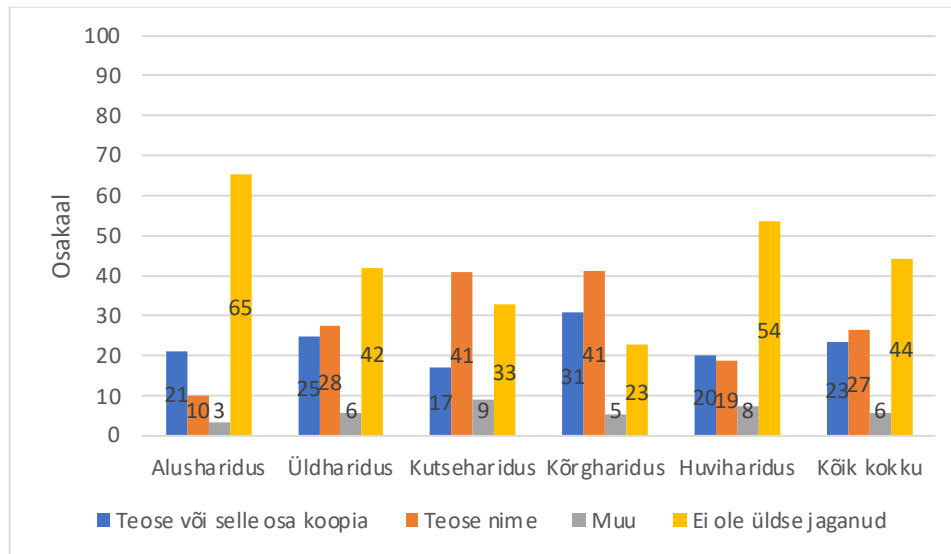
Joonis 16. Millistes formaatides materjali kopeerisite (märkige kõik sobivad): a) paber kandjal, b) digitaalses (kirjaliku materjali skaneerimine, digitaalse faili alla- või üleslaadimine internetist, mälupulgal oleva faili jagamine õppijaga), c) ei kopeerinud üldse?

Õppijatega jagatakse neid koopiaid suhteliselt harva (vt joonis 17), kõrgkoolides kõige enam ja lasteaedades kõige vähem (see on ka ainus rühmade vaheline statistiliselt oluline erinevus).

Joonis 17. Kirjandus- ja teatmeteoste koopiaid olen jaganud õppijatega kodus tutvumiseks (1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli).

Kui kirjandus- ja teatmeteoseid õppijatega jagatakse, siis tehakse seda kutse- ja kõrgharidusõppes enamasti teose nime jagades, üldhariduskoolis ja huvikoolis enam-vähem võrdselt nime jagades või teist või selle osa koopiaid jagades ja lasteaedades eelistatakse kõige selgemalt teose või selle osa koopia jagamist (vt joonis 18).

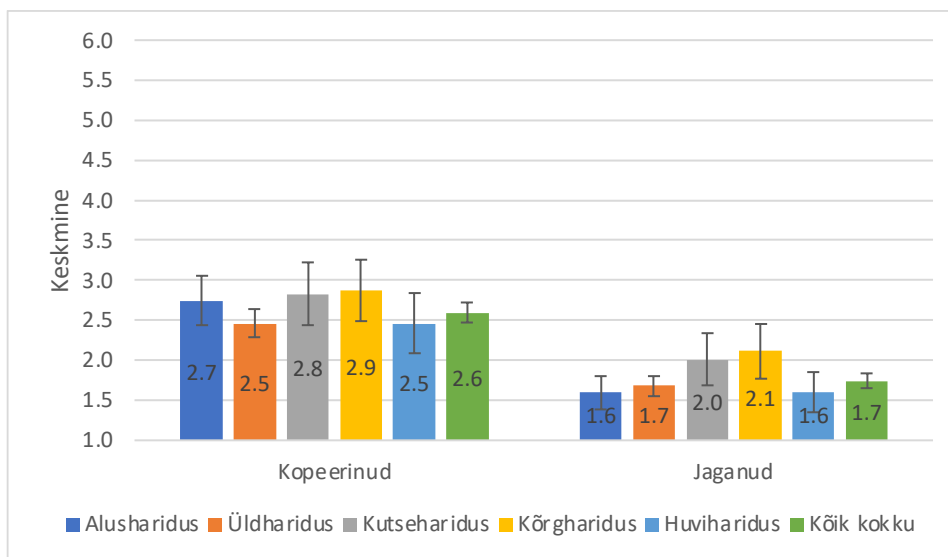
Joonis 18. Kirjandus- ja teatmeteoste jagamisel õppijatele olen enamasti teinud neile kättesaadavaks: 1 = teose või selle osa koopia, 2 = teose nime ning õppijad tutvuvad sellega iseseisvalt, 3 = muu, 4 = ei ole üldse jaganud.

Muudel viisidel jagamist töid välja 37 vastajat, sh koolieelsetest lasteasutustest 3, üldhariduskoolidest 17, kutseõppeasutustest 7, kõrgkoolidest 4 ja huvikoolidest 6. Seejuures nimetati järgmisi jagamisviise: 1-2 korral e-raamatu pdf-i, kui seda pole muidu kätte saada; ajakirja artikli koopia skännitud leht; ekraanile näitamine tunnis; elektroonilise lingi kaudu, kuna TÜ tudengitel on ligipääs sarnaselt minuga; esitlusel tunnis; internetiaadressi jagamine; jaganud avalikku linki; jaganud linke; jaganud veebiaadressi (näit: opik.fyysika.ee); kokkuvõtte erinevatest teostest; kopeerinud äpina (Kindle) töötava roboti ehitusjuhendi ekraanipiltidena PDF failiks; lingi jagamine algsele allikale või koopiale; lingina, kui teos on internetis vabalt kätte saadav; lisanud enda õppematerjalisse mingi osa; loome sisu ise ja viitame allikale; mõne slaidi, mille olen teose põhjal teinud mõne üksiku joonise; mõned asjad lihtsalt ei ole kättesaadavad muul moel, kui paljundades või digitaliseerides; olen jaganud linki vabalt veebis olevatele allikatele; olen jaganud üksikuid teemasid; oma õppematerjalide lehel; osa koopia+allikas; osa teosest koos viitega allikale (autor jne); sünteesinud neist uue teemakohase materjali; teose nime iseseisvaks tutvumiseks, vahel vajaduspõhiselt osa sellest (peatüki koopia), füüsilise paber kandjal teose välja laenamine (oma isiklik); teose osa koopia koos teose nime ja autoriga. Juhul kui teos on kättesaadav ka raamatukogus, viitan sellele. Erialaspetsiifilist kirjandust raamatukogus reeglina kahjuks pole; toonud välja huvitava katkendi; tunnis näidanud; tunnis töötamiseks; ükslehekülgl e-kooli; vajadusel avalike originaal (kõigile kättesaadavate) linkidena; väljavõtted slaidides; veebilehe aadressi; viide teosele; võimalusel nime, vahel ka osa teosest; YouTube link.

Muud jagamise viisid (nagu küsimustikule vastajad neid välja töid) on suures osas taandatavad teose koopia jagamisena muutmata kujul (nt e-raamatu pdf-i jagamine, ajakirja artikli koopia skännitud lehe jagamine) ja muudetud kujul (lisanud enda õppematerjalisse mingi osa). Lisaks nimetati muu jagamisena ka teose esitamist (nt näitamine ekraanile tunnis) ja teose viite jagamist (avalikku lingi jagamine). Teose rekvisiitide (s.h. avaliku internetilingi) jagamine ei eelda autori nõusolekut ega ka tuginemist hariduserandile.

3.1.3 Fotod

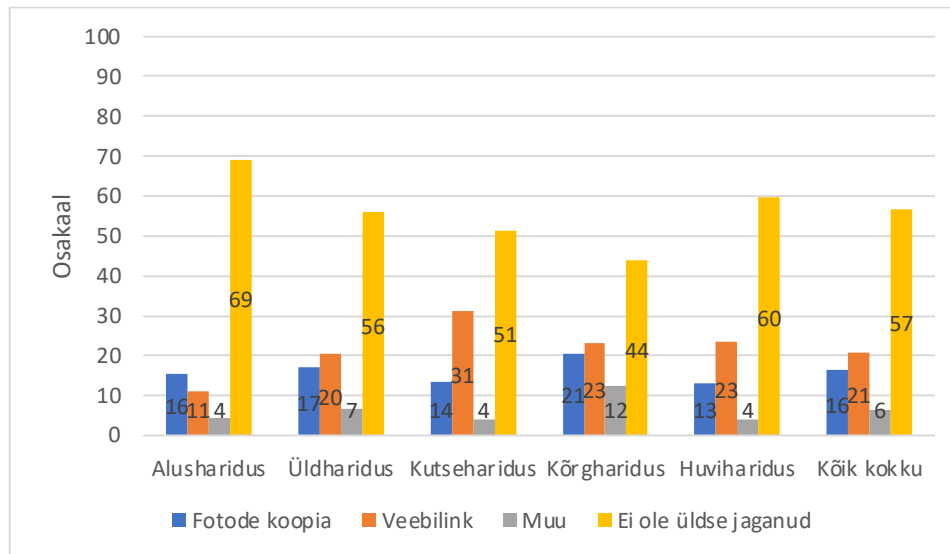
Fotode kopeerimis esineb õpetajate ja õppejõudude praktikas mõnevõrra vähem kui kirjandus- ja teatmeteoste kopeerimist. Selles osas ei ole statistiliselt olulisi erinevusi ka võrreldud rühmades (vt joonis 19 võrdlevalt joonisega 15). Samas fotode jagamine ei erine oluliselt kirjandus- ja teatmeteoste jagamisest, mistõttu võib seda fotode puhul pidada suhteliselt tavalisemaks tegevuseks.

Joonis 19. Õppetöö läbiviimiseks olen kopeerinud teiste isikute fotosid ükskõik kas paberil või digitaalselt (võivad olla nii üksikuna kui ka nt esitluses) (1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli). Fotode koopiaid olen jaganud õppijatega ning ei ole piirdunud nende näitamisega (1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli).

Fotode kasutamise näiteid erinevate teemade illustreerimise eesmärgil toodi välja üldhariduskoolide õpetajate, kutseõpetajate ja lasteaiaõpetaja poolt. Näiteks tõi lasteaiaõpetaja intervjuus välja: „kasvõi tänagi oli, meil tuli jutust välja, et vares haudub mune ja lapsed joonistasid pilti ja neil tekkis kohe küsimus, mis värvi need munad on, milliseks ma värvin, no kohe guugeldad, otsid pildid välja, vaatad seda varesepesa ja mune ja kohe on pilt selge, et, et sellist, nii-öelda fotode otsimist, videote otsimist, lastega koos vaatamist on päris palju”.

Fotode õppijatega jagamise viis oleneb õppeasutusest. Kutsehariduses on väga selgelt ülekaalus veebilingi jagamine ning seda on enam ka huvihariduses, kuid teisest haridusasutustes on veebilingi ja fotode koopia jagamine enam-vähem sama sagedased tegevused, kuigi fotosid jagab üldse suhteliselt väike osa õpetajatest ja õppejõududest (vt joonis 20).

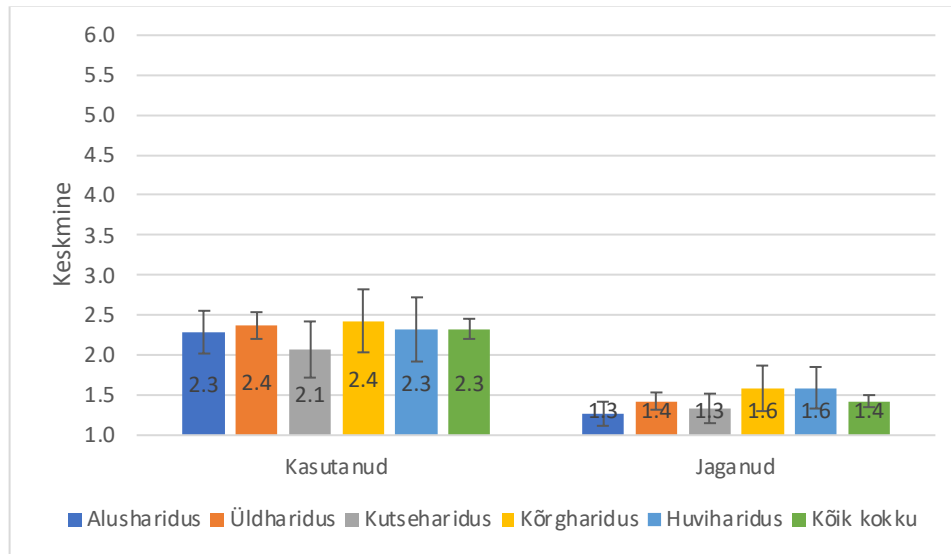
Joonis 20. Fotode jagamisel õppijatele olen teinud neile enamasti kättesaadavaks: 1 = fotode koopia (paberil või digitaalselt), 2 = veebilinki fotole, 3 = muu, 4 = ei ole üldse jaganud.

Muudel viisidel jagamist tõid välja 39 vastajat, sh koolieelsetest lasteasutustest 5, üldhariduskoolidest 19, kutseõppeasutustest 3, kõrgkoolidest 9 ja huvikoolidest 3. Seejuures nimetati järgmisi jagamisviise: ajakirjade väljalõiked; autori nime; esitluses; esitluses olevad fotod viitega; esitluses olevad pildid; esitluse lisatuna koos viitega allikale; esitlustes, viidatuna; esitusel; ettekande slaididel; foto on esitlusel koos viitega päritolu kohta; fotod on ainult tunnis kasutataval esitlusmaterjalil ning õpilased neid omatarbeks kasutada ei saa; jagan slide, kuhu olen fotod kogunud; kahooti küsimuste illustreerimisel; kas ekraanitõmmis koos viitega või veebilink; kokkuvõtte piltidest; kuvanud isiku (sportlane, riigitegelane) arvuti- või teleriekraanile; lähtuvalt allika autoriõigustest; Moodle keskkonnas fotona (peamiselt õppejõudude fotod); näidanud tunnis; näidanud tunnis; näitan ekraanil; näitan õppetööd läbi viies; nii koopiana kui ka lingina; olen ise kasutanud, et luua sarnast; olen kasutanud neid mängudes; olen näidanud, mitte jaganud; oma õppematerjalide veebilehel; õpilased otsivad ise andmebaasidest fotosid (näit Muis) ja viitavad korrektselt; osa fotost, et slaidi illustreerida; pdf-vormaadis õppematerjalide sees; slaidiesitlus rühmas; slaidiesitlusel koos autori nime jms; slaidil esitluse osana; üldiselt piirdunud omandatud käsiraamatu digitaalse kaaslisaga, mida on lubatud kasutada õppe-eesmärgil, lisaks kasutanud võrgus vabalt ringlevaid meeme; valmistan lastele mängu netist võetud piltidest, enamasti viitan enda originaalil aga mitte laste mängus; veebilinki või kasutanud pilte, mille kasutamise luba on mul olemas; viimastel aastatel ei ole jaganud või kui, siis veebilinki, viimasel ajal aga fotod, kus isikud ole tuvastatavad; ei keskendu fotodele, aga kui foto on minu kopeeritud materjal, siis pean seda boonuseks.

Nagu eelmisest lõikest tuleneb, siis pidasid küsimustikule vastajad fotode muul viisil jagamiseks (lisaks koopia ja lingi jagamisele) tunnis näitamist (foto on osa esitlusest) ning slaidide jagamist, kus on foto (sisuliselt on tegemist foto koopia jagamisega). Viimase võiks paigutada koopia jagamise alla.

Üllatavalt sarnane on erinevates haridusasutustest kunstiteostest tehtud fotode kasutamine. Ükski rühm ei erine teistest statistiliselt olulisel määral (vt joonis 21). Selliste fotode jagamist tuleb aga

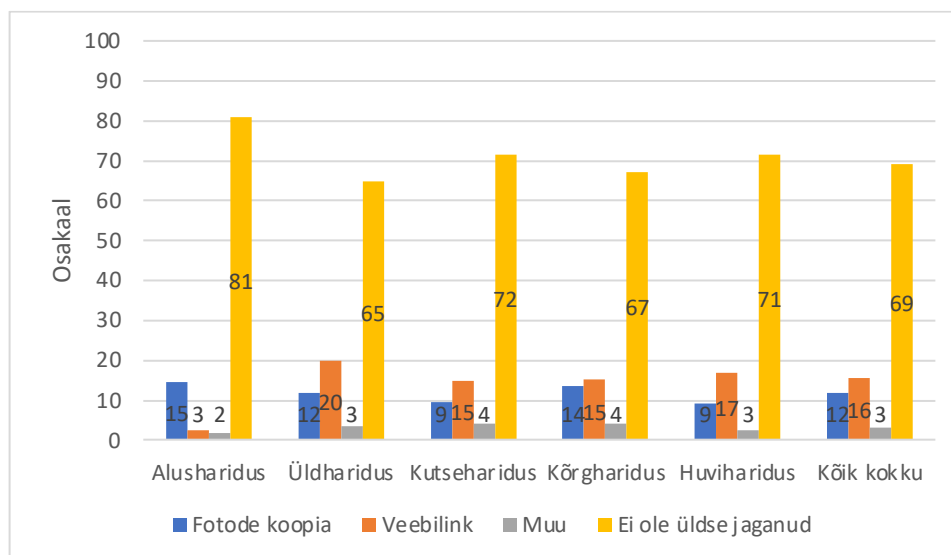
väga harva ette, kuigi kõrgkoolides ja huvikoolides on siin vastajate vahel suhteliselt suur varieeruvus.

Joonis 21. Õppetöö läbiviimiseks olen kasutanud kunsteoste (nt maalikunsteoste, graafikateoste, skulptuuride) nii enda kui ka teiste tehtud fotosid (fotod võivad olla nii üksikuna kui ka nt esitluses) (1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli). Kunstiteoste fotode koopiaid olen jaganud õppijatega kodus tutvumiseks (1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli).

Kunsteoste fotode kasutamise näiteid väga sageli välja ei toodud. Kui selliseid fotosid kasutatuke, siis illustreerimise eesmärgil. Näiteks tõi üks üldhariduskooli õpetaja välja: „*lihtsalt praegu tuleb silma ette üks kontrolltöö, mida me eelmisel aastal kasutasime ruumiliste kehade puhul, seal oli ühe disaineri loodud selline kerakujuline tool, siis ka seal kontrolltöös ka viitasime sellele, et näed, see on selline pilt, sellise, sellise kunstniku loodud tool ja pilt on saadud sealt*”.

Kui õppijatega kunstiteoste fotosid üldse jagatakse, siis lasteaia õpetajate poolt tehakse seda peamiselt fotode koopiade näol ja teistes haridusasutustes on pigem eelistatud fotole suunava veebiling jagamine (kõrgkoolides on need kaks viisi enam-vähem sama levinud, vt joonis 22).

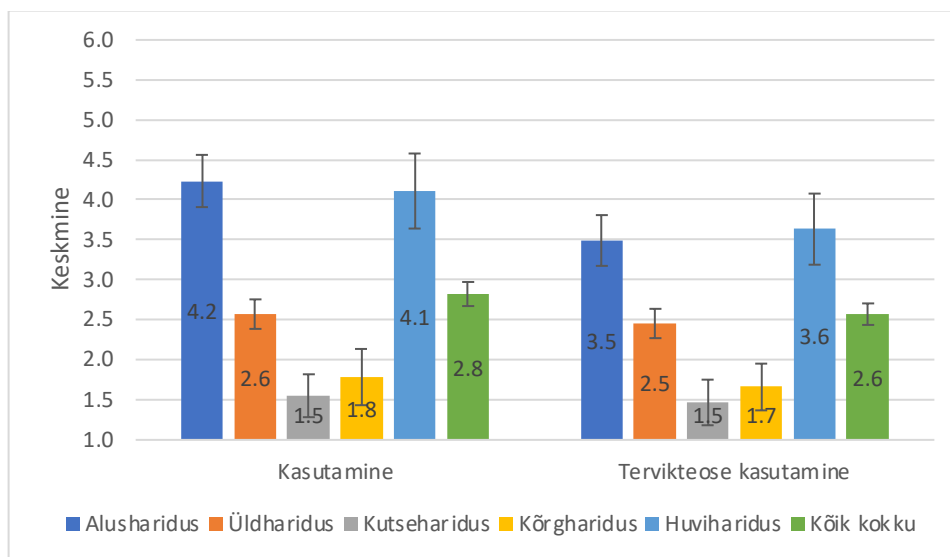
Joonis 22. Kunstiteoste fotode jagamisel õppijatega olen teinud neile enamasti kättesaadavaks: 1 = fotode koopia (paberi või digitaalselt), 2 = veebilingi fotole, 3 = muu, 4 = ei ole üldse jaganud.

Muudel viisidel jagamist tõid välja 20 vastajat, sh koolieelsetest lasteasutustest 2, üldhariduskoolidest 11, kutseõppeasutustest 2, kõrgkoolidest 3 ja huvikoolidest 2. Seejuures nimetati järgmisi jagamisviise: arvuti- või teleriekraanil; autori nime; esitluses; esitluses olevad fotod viitega; foto kui enda poolt koostatud esitluse osa; foto on esitluses, dokumendis koos viitega päritolu kohta; jagan slaide; klassis ühisvaatlus; Moodles enamasti enda tehtud fotod mingist näituse eksponaadist (kus pildistamine on lubatud); näidanud veebis; näitan õppetööd läbi viies; olen digitaalselt jaganud vaid enda tehtud fotosid v Google fotode hulgast (*images*) ja kasutanud neid loenguslaididel; õpikus/töövihikus olevad pildid; õppematerjalina Stuudiumi süsteemis (Tera); pildid esitluses; ppt formaadis; slaidiesitluses koos infoga; ei tea, et oleks õppijatega eriti jaganud kunstiteoste fotosid, vahel harva ehk on juhtunud, pigem 3 teemalise materjali illustratsioonina.

Küsimustikule vastajad pidasid kunstifotode muul viisil jagamiseks (lisaks koopia ja lingi jagamisele) peamiselt tunnis näitamist (näidati arvuti või teleri ekraanil, osana slaididest). See ei lähe koopia jagamise alla, vaid tegemist on esitamisega.

3.1.4 Muusikateosed

Muusikateoseid kasutatakse suhteliselt sageli nii lasteaedades kui ka huvikoolides töötavate õpetajate poolt, kutsekoolidest ja kõrgkoolidest sagedamini ka üldhariduskoolides (vt joonis 23). Enamasti ei ole staatiliselt olulist erinevust üldise teoste kasutamise ja tervikteoste kasutamise vahel. Ainult lasteaedades ilmnes siin statistiliselt oluline erinevus – tervikteoseid kasutatakse vähem.

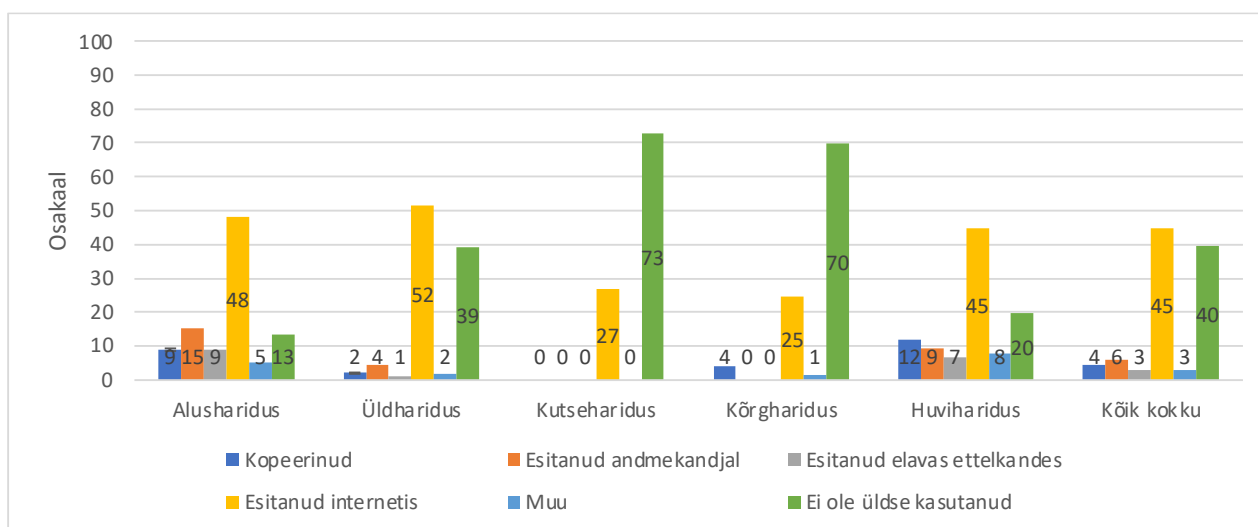

Joonis 23. Õppetöö läbiviimiseks olen kasutanud muusikateoseid (nt laulusõnad, sõnadega või ilma sõnadeta muusika salvestis, muusikavideo) (1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli). Muusikateose kasutamisel olen kasutanud tervikteost ning ei ole piirdunud väljavõtetega (nt osa muusikateosest) (1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli).

Lasteaia ja üldhariduskooli õpetajad kirjeldasid üsna tavapäraselt muusika kasutamise viisi. Näiteks tõi üks üldhariduskooli valikaine õpetaja välja: „*võtan ühe CD plaadi ja näiteks ka võtan ka tundi kaasa, eks ole, ja siis ma võin seda plaati näidata, aga me kasutame seda jah kuulame ja, ja et noh,*

et samamoodi, et ma võin, võin seda siis selles mõttes jagada, et noh, et mis see pealkiri on ja et vot CD plaat. Aga jah, koopiat ma sellest tõesti sellisel viisil ei tee“. Keeleõpetaja lisas, et kasutab ka Youtube keskkonda ja muusikavideoid ning laulusõnu keeleõppes. Intervjuul osales huvikooli muusikaõpetaja, kes tõi välja mitmeid näiteid muusika kasutamise kohta. Tavapärase muusika kuulamise kõrval tõi ta veel välja teistsuguse kasutuse: „meil on veel selline õppeaine nagu helitehnoloogia ... võtame mingisuguse katkendi ühest muusikateosest ja siis paneme mingisuguse teise asjaga kokku. Kui noh, nii-öelda sünteesime siis noh, niisugust noh, nii-öelda sellist koos noh, kõla ette vaatama, kas see sobib ja ei sobi ja katsetame ja see on hirmus põnev ja see väga lastele meeldib“. Mõnevõrra sarnast praktikat kirjeldas ka lasteaia muusikaõpetaja: „mõnikord on vaja muusikat veidikene muuta, et no aeglasemaks, kiiremaks helistiku vaja muuta. Mõnikord on vaja natuke lühendada või mingit asja natuke pikemaks teha. Et sellist asja olen teinud. Ja siis olen kasutanud muusikaid ka seadeteks. Et olen nagu, no mulle on nagu lasteaias väga meeldinud lastele anda erinevaid pille ka kätte - me seal kasutama kandleid, ukulelesid, plaatpille, orfi-süsteemi - et sellega nagu liita ja siis on olnud ka selliseid autorilugusid, mis me olema nagu noh, jah, selliste võimalustega nagu meil seal on ja laste oskuste piires siukseid seadeid. Et on ka jällegi ju nagu veidikene muutmine“.

Kui muusikateoseid õppetöö kasutatakse, siis kõige sagedamini tehakse seda kõigis erinevates haridusasutustes internetis olevat muusikateost seda kopeerimata esitades (vt joonis 24). Muid ankeedis välja toodud kasutusviise esineb väga harva, veidi enam lasteaedades ja huvikoolides, aga kutsekoolides üldse mitte.

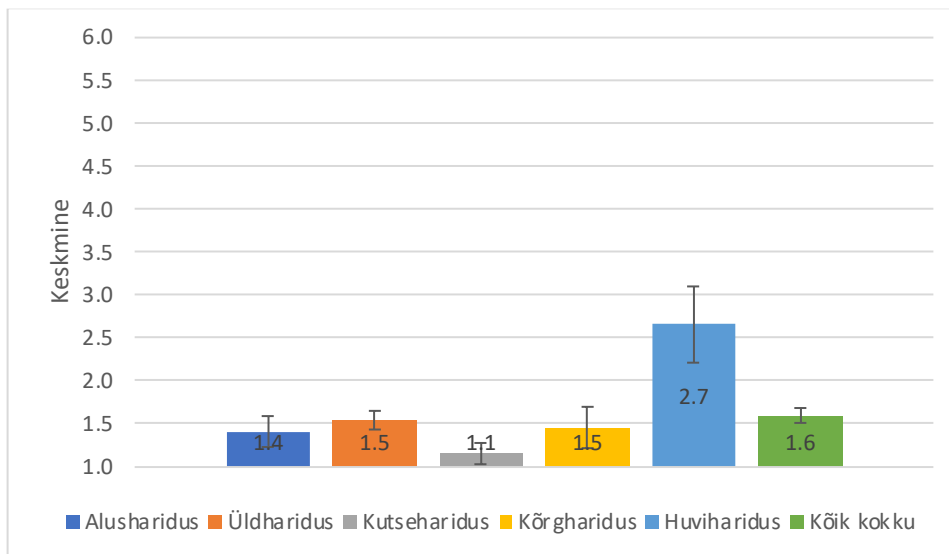
Joonis 24. Muusikateose kasutamisel õppetöös olen enamasti: a) = kopeerinud muusikateose, mida õppetöös esitan, b) = esitanud õppijatele füüsilisel andmekandjal (nt CD, DVD, Blu-ray plaat) olevat muusikateost, c) = esitanud muusikateost ise elavas ettekandes, d) = esitanud õppijatele internetis olevat muusikateost ilma sellest koopia tegemata (nt Youtube või Spotify keskkonnas oleva muusika esitamine tunnis), e) = muu, f) = ei ole üldse kasutanud.

Muudel viisidel kasutamist tõid välja 29 vastajat, sh koolieelsetest lasteasutustest 10, üldhariduskoolidest 7, kutseõppeasutustest 0, kõrgkoolidest 3 ja huvikoolidest 9. Seejuures nimetati järgmisi jagamisviise: andnud laulu nootide koopia, et lapsed saaksid sellest arvutiprogrammi teha; b) ja d); c ja d enamasti; CD, DVD, Youtube ilma koopiaid tegemata; jagan linke podcastidele;

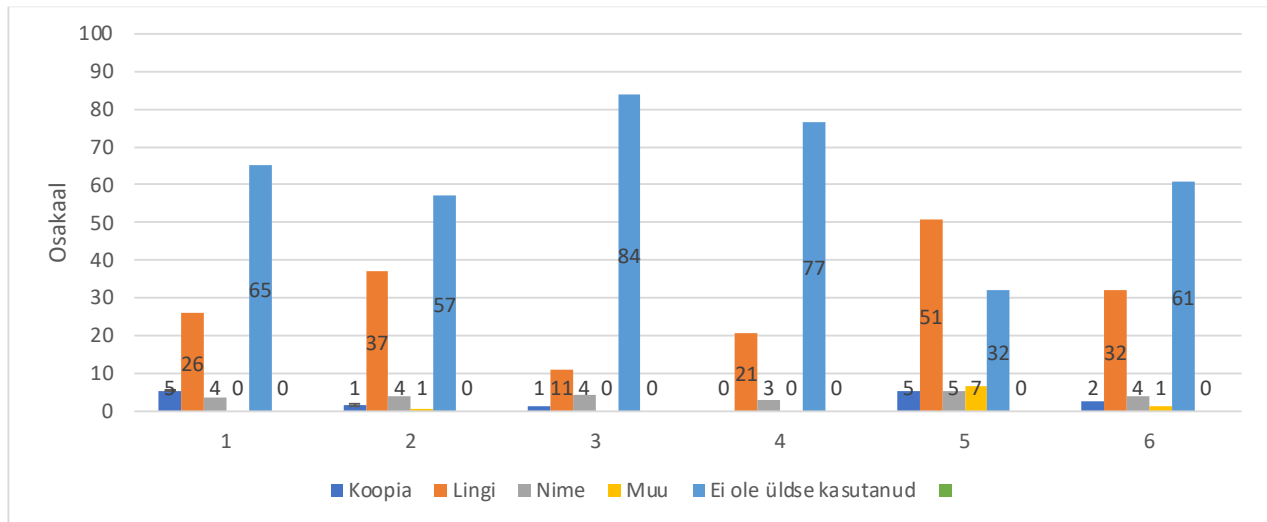
kasutan kõiki variante; kõik eelmised neli varianti; näidanud Youtube videot koha peal enda arvutist; nii a kui c ja miks ei ole see mitme vastusevariandiga küsimus?; noodistan ise või ostan noodid; olen kasutanud kõiki küsimuses pakutud võtteid, mistõttu ei ole võimalik valida vaid ühte vastust; olen kasutanud nii kopeeritud kui Youtube/Spotify keskkonnast muusikat tundides; õppevahenditega kaasasolevad audiopalad; ostnud muusikateose, seda töödeldud ja teinud kättesaadavaks *drive* lingiga Stuudiumis; siin peaks olema mitu valikut. Kannan ise ka ette. Lasteaeda ma uue plaadiga ei lähe - tõmban arvutisse, et olla kindel kahjustuste vältimises; ei jõua iga ürituse jaoks uut plaati osta; Rikutud plaatidega ehmatame linde ;). Kasutan muusikat tasuta muusikakeskkondadest litsentse arvestades, nt pixabay; tihti kõik variandid samas tunnis; vastavalt levitamise õigusele mitut eelnevat vastust.

Suures osas pidasid vastajad muul viisil muusikateoste kasutamise all silmas selle esitamist õppeprotsessis ning lingina jagamist. Juba eelnevatest vastustest kumab läbi, et vastajate jaoks on erinev algse koopia jagamine ja töödeldud koopia (nt slaididele lisatud koopia, töödeldud koopia) jagamine. Seda käsitletakse muul viisil jagamise või kasutamisenä.

Kodus kuulamiseks jagavad muusikateoseid õpetajad huvikoolides. Nad teevad seda kõigist teistest õpetajatest ja õppejõududest statistiliselt oluliselt sagedamini ja ülejäänud rühmad üksteisest ei erine (vt joonis 25). Muusikateoseid jagatakse pea eranditult linkidena (vt joonis 26).

Joonis 25. Muusikateoseid (helisalvestisi) olen jaganud õppijatega kodus kuulamiseks (1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli).

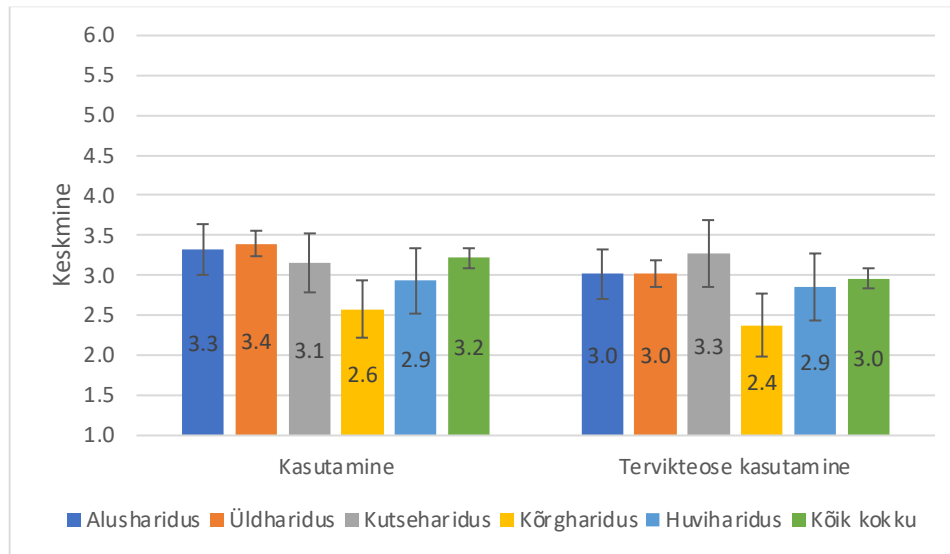
Joonis 26. Muusikateoste jagamisel õppijatele olen teinud neile enamasti kättesaadavaks: a) = muusikateose koopia, b) = veebilingi muusikateosele (nt Youtube, Spotify jne keskkonnas), c) = nimetanud muusikateose ning õppijad tutvuvad sellega iseseisvalt, d) = muu, e) = ei ole üldse jaganud.

Muudel viisidel jagamist tõid välja 7 vastajat, sh üldhariduskoolidest 2 ja huvikoolidest 5. Seejuures nimetati järgmisi jagamisviise: b) ja c); esitlusel taustaks; koos kuulamine; minu enda tehtud midi-fail; nii veebilingid kui töödeldud failide lingid drive-is; taustamuusika meeleolu loomiseks; vaata eelmist vastust (= olen kasutanud kõiki küsimuses pakutud võtteid, mistõttu ei ole võimalik valida vaid ühte vastust).

Nagu nähtub vastustest, siis muul viisil jagamine taandub suuresti esitamisele ja linkide jagamisele.

3.1.5 Audio-visuaalteosed

Audio-visuaalteoseid kasutakse kõige vähem kõrghariduses – seda tehakse statistiliselt oluliselt vähem kui alushariduse ja üldhariduse valdkonnas (vt joonis 27). Tervikteoste kasutamise osas on taas kõrgkoolide õppejõud madalama keskmisega – see on madalam üldhariduskoolide ja kutsekoolide õpetajatest.

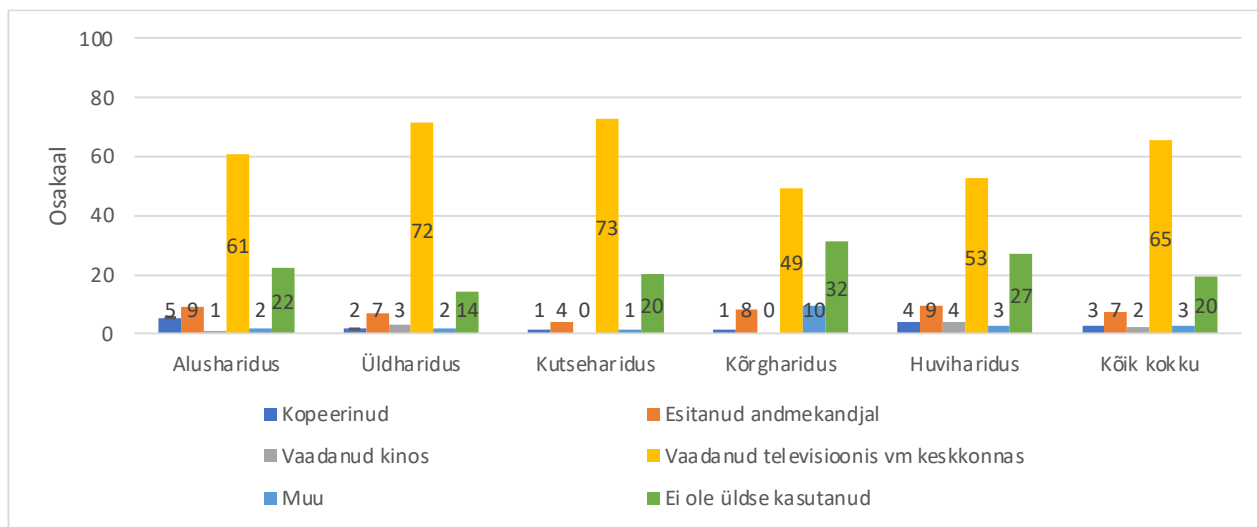

Joonis 27. Õppetöö läbiviimiseks olen kasutanud audiovisuaalteoseid (televideo, videofilm, dokumentaalfilm) (1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli). Audiovisuaalteose kasutamisel olen kasutanud tervikteost ning ei piirdunud väljavõtetega (nt osa audiovisuaalteosest) (1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli).

Kõrgkooli õppejõud tõid välja mitmeid näiteid videote kasutamise kohta, kuid enamasti olid need instituudi enda korraldatud ürituse salvestused või õpetajakoolituse puhul ka kooli või lasteaia õppetöö salvestused. Üks õppejõud tõi näite ka dokumentaalfilmi kasutamise kohta: „välisõppejõud näitas tudengitele terve loengu aja filmi, mis oli börsikrahhist ja siis, aga see oli Youtube'ist võetud, nii et ma ei ole ka kunagi kohanud, et oleks keegi tulnud mingisuguse koopiaga, et mis ei ole siis vabalt kättesaadav“. Ka teised sihtrühmad tõid näiteid videote, televideo või dokumentaalfilmide või nende katkendite näitamisest õppetöö raames. Näiteks kirjeldas üks üldhariduskooli õpetaja Netflix'i kasutamist õppetöös: „ikkagi ametlikud materjalid nii-öelda ja koju ma tegelikult kunagi ei andnud, pigem olidki need igasugused materjalid on rohkem nagu klassi diskussiooni elavdamiseks. Ja seal nagu seda jagamise küsimust otsalt tekkinud, sest me nagunii vaatasime ühiselt neid“. Sama õpetaja lisas, et õpilastega materjali jagamine toimub linkide jagamise kaudu: „kui me tegime Zoomis, see tähendab, kui oli see koduõpe, eks ole, kui oli see distantõppe, siis ma tegelikult andsin neile videoülesandeid, aga siis oli see, et ma andsin Youtube'i lingi ja siis panin küsimused juurde, millele pidi vastama“.

Intervjuus toodi ka mitmeid näiteid lasteaia videote kasutamise kohta, tavaliselt vaadatakse videoid rühmas koos. Üks õpetaja märkis: „Jänku-Jussi multikaid oleme hästi palju kasutanud, need on ka YouTube'is saadaval“, teine õpetaja lisas: „Videosid on ka väga palju kasutanud. Meil on suur ekraan igas rühmas ja igasuguste tegevuste ja teemade juures saab on tohutult filmimaterjali. Iga väga palju filmimaterjali, kui otsida nii dokumentaalfilme, multikad, noh, absoluutselt igast valdkonnast võib leida“. Kolmas õpetaja täiendas: „üks päev küsib üks poiss, et lumelaviini kohta läheme siis YouTube'i, otsime üles, vaatame, et mis see on ju. Üks päev vaatasime vulkaanikest. Et lihtsalt ikkagi võtsime ja vaatame, et seal leiab, aga see hoia, mida armastad „Eesti looduskaitse sada“ need klipid, no seal võtame ikkagi loomade kohta ja noh, siukseid, vaatame nagu, kui teema järgi nagu“.

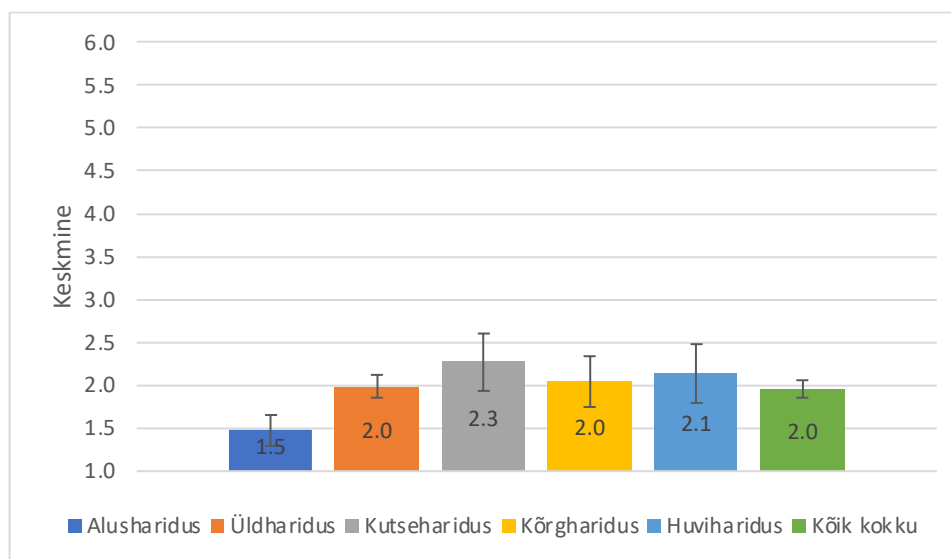
Kui audiovisuaalteoseid kasutatakse, siis vaadatakse neid enamasti õppijatega koos televisioonis, Youtube's, Vimeo või voogedastuskeskkonnas (vt joonis 28). Sageduselt järgmine, kuid palju harvem kasutusviis on füüsiliselt andmekandjalt teose vaatamine. Muid kasutusviise on rohkem välja toodud kõrgkoolide õppejõudude poolt ja kopeerimine või kinos audiovisuaalteose vaatamine koos õppijatega on väga harvad nähtused.

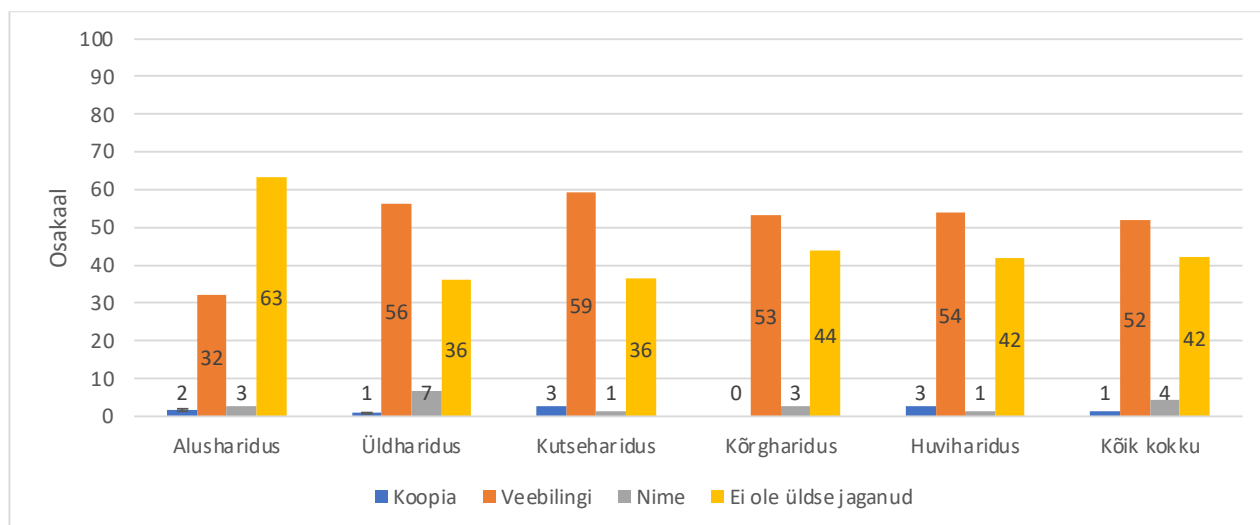
Joonis 28. Audiovisuaalteose kasutamisel õppetööks olen enamasti: a) = kopeerinud audiovisuaalteose, b) = esitanud õppijatele füüsilisel andmekandjal (nt CD, DVD, Blu-ray plaat) olevat audiovisuaalteost, c) = vaadanud seda õppijatega koos kinos, d) = vaadanud seda õppijatega koos televisioonis, Youtube, Vimeo või voogedastus keskkonnas, e) = muu, f) = ei ole üldse kasutanud.

Muudel viisidel kasutamist tõid välja 19 vastajat, sh koolieelsetest lasteasutustest 2, üldhariduskoolidest 7, kutseõppeasutustest 1, kõrgkoolidest 7 ja huvikoolidest 2. Seejuures nimetati järgmisi jagamisviise: b) ja d); CD, DVD, Youtube, televisioon nt Jupiter, Lastekas; edastanud Jupiteri veebilinki; esitanud õppevideot CD-lt või internetikeskkonnast; igal moel tuleb ette; ise vaatavad; jaganud avalikku veebilinki ja suunanud ise kodus vaatama; jaganud linki; jaganud youtube linki; kui on ligipääs netile, siis Youtube, kui pole, tuleb kodus eelnevalt video oma arvutisse laadida; lasknud õppijatel vaadata televisioonis, Youtube, Vimeo või voogedastus keskkonnas; lingina jaganud; nii vaadanud koos kui postitanud lingi Moodle keskkonda; õpperuumis koos ja õppe ilmestamiseks; õppevideo ainetunnis; peaks olema võimalik mitut valida; olen arvutisse kopeerinud, et osasid näidata, ja olen Youtubes vaadanud; vaadanud seda õppijatega koos digiarhiividest, Youtube-st vms (tasuta teenused); viide materjalis, vajadusel lühike video seminaris koos aruteluga.

Õppijatele kodus vaatamiseks jagavad õpetajad ja õppejõud audio-visuaalteoseid suhteliselt harva, kuid siiski enam kui näiteks fotosid või muusikateoseid (vt joonis 29 võrdlevalt joonistega 19, 21, 25). Teistest statistiliselt oluliselt harvem teevad seda lasteaeade õpetajad. Ülejäänud rühmade vahel ei ole statistiliselt olulisi erinevusi. Nende jagamiseks tehakse õppijatele kättesaadavaks veebilink ja muid jagamise viise praktiliselt ei esine (vt joonis 30).

Joonis 29. Audiovisuaalteoseid olen jaganud õppijatele kodus vaatamiseks (1 = üldse mitte 2 3 4 5 6 = väga sageli).

Joonis 30. Audiovisuaalteoste jagamisel õppijatele olen teinud neile enamasti kättesaadavaks: 1 = audiovisuaalteose koopia, 2 = veebilingi audiovisuaalteosele (nt Youtube keskkonnas), 3 = nimetanud audiovisuaalteose ning õppijad tutvuvad sellega ise, 4 = ei ole üldse jaganud.

3.2 Autoriõiguslikult kaitstava materjali kasutamist iseloomustavad latentsed tunnused

Uuriv faktoranalüüs näitas, et omaväärtuste põhjal võiks eristada kuni seitse latentset tunnust (väärtus üle 1). Seetõttu uuriti lähemalt kuni 7-faktorilisi mudeleid. Mudelite sobitusastme näitajad olid kõigil mudelitel alla väärtuste, mille korral loetakse mudel ja andmed heas vastavuses olevaks. Kõige paremad olid sobitusastme näitajad 7-faktorilisel mudelil ($\chi^2 = 594,535$, $df = 164$, $\chi^2/df = 3,63$, $RMSEA = 0,056$ (+/-0,006), $CFI = 0,929$, $TLI = 0,869$, $SRMR = 0,026$). Selle faktorlaadungid on esitatud tabelis 1. Selles on märgitud roheline taustaga faktorlaadungid, mille väärtus oli vähemalt 0,3 ja punasega selgelt omakorda nende tunnuste faktorlaadungid, mis paigutuvad selgesti ühte või teise faktorisse. Tähele tuleb panna, et mudeli koostamisel ei ilmnenud head lahendust ühe

tunnuse grupeerimiseks, mistõttu on esimeses faktoris üks tunnus, mille faktorlaadung on kõrgem kui 1.

Tabel 1. Ankeetküsitluses kasutatud järjestusskaalal olevate autoriõigust käsitlevate küsimuste 7-faktoriline mudel (rohelistel taustal on esitatud väärtused, mis on suuremad kui 0,3 ja punasega on esitatud väärtused selles faktoris, kuhu tunnus selgelt paigutub).

Tunnused	Latentsed tunnused (faktorid)						
	1	2	3	4	5	6	7
ATEADM	-0.025	0.367	0.054	0.014	-0.059	0.012	-0.006
ALITSEN	0.038	-0.876	-0.045	-0.034	0.215	0.09	0
AOPPAB	0.014	0.88	-0.059	0	-0.292	-0.101	-0.019
AKOOPARV	3.856	-0.137	-0.191	0.022	0.033	-0.008	-0.028
AKOOPAB	0.128	-0.145	-0.238	0.067	0.092	-0.003	-0.098
AKOOPDIG	0	-0.514	0.567	0.05	0.009	-0.022	0.11
AKOOTER	-0.027	-0.02	0.795	0.17	-0.07	-0.063	0.154
AHARMAKO	0.035	-0.097	-0.425	0.215	0.325	0.383	-0.117
AENDLIGK	0.001	-0.373	0.058	0.052	0.059	-0.096	-0.045
AHARJAG	0.006	0.053	0.122	0.729	0.108	0.168	0.198
AKOPYLD	-0.012	0.398	0.105	0.702	-0.016	0.011	0.121
AKASKIRJ	-0.017	-0.1	0.418	0.366	0.145	0.132	0.096
AKASMUU	-0.011	-0.032	0.184	0.318	0.278	0.45	-0.115
AKOPKIRT	-0.018	0.26	-0.041	0.342	0.344	0.296	0.248
AKIRTKOT	-0.019	0.062	0.423	-0.008	-0.16	-0.126	0.198
AKIRTKOD	-0.026	-0.117	0.501	0.132	0.191	0.208	0.12
AFOTKOP	-0.038	0.687	0.071	0.051	-0.313	-0.362	-0.011
AFOTJAG	-0.011	0.328	0.02	0.172	0.184	0.702	-0.051
AFOTKUKA	0.013	-0.174	-0.085	0.115	0.842	0.226	-0.041
AFOKUJAG	-0.009	0.538	-0.135	0.1	0.331	0.296	-0.058
AMUUKAS	0.015	-0.207	-0.046	0.133	0.667	0.273	0.088
AMUKATER	-0.033	0.713	-0.062	0.08	0.098	0.333	0.082
AMUJAG	0.007	-0.081	0.235	0.19	0.168	-0.012	0.727
AAVKAS	0.03	-0.674	-0.109	-0.051	0.171	0.054	-0.542
AAVKASTE	-0.029	0.664	0.034	0.121	-0.102	0.177	0.366
AAVJAG	-0.016	-0.114	0.072	0.142	0.426	0.251	0.157

Tabeli analüüs näitab, et mitte kõik tunnused (küsimused) ei paigutu selgelt ühte või teise faktorisse. Sisuliselt võib eristada neli faktorit (2–5) ja lisaks neile kaks küsimust, mille vastamine erineb oluliselt teistest ja väärneb seetõttu edasistes uuringutes ja arendustegevustes eraldi tähelepanu. Tabelis 2 on tehtud neist kokkuvõte.

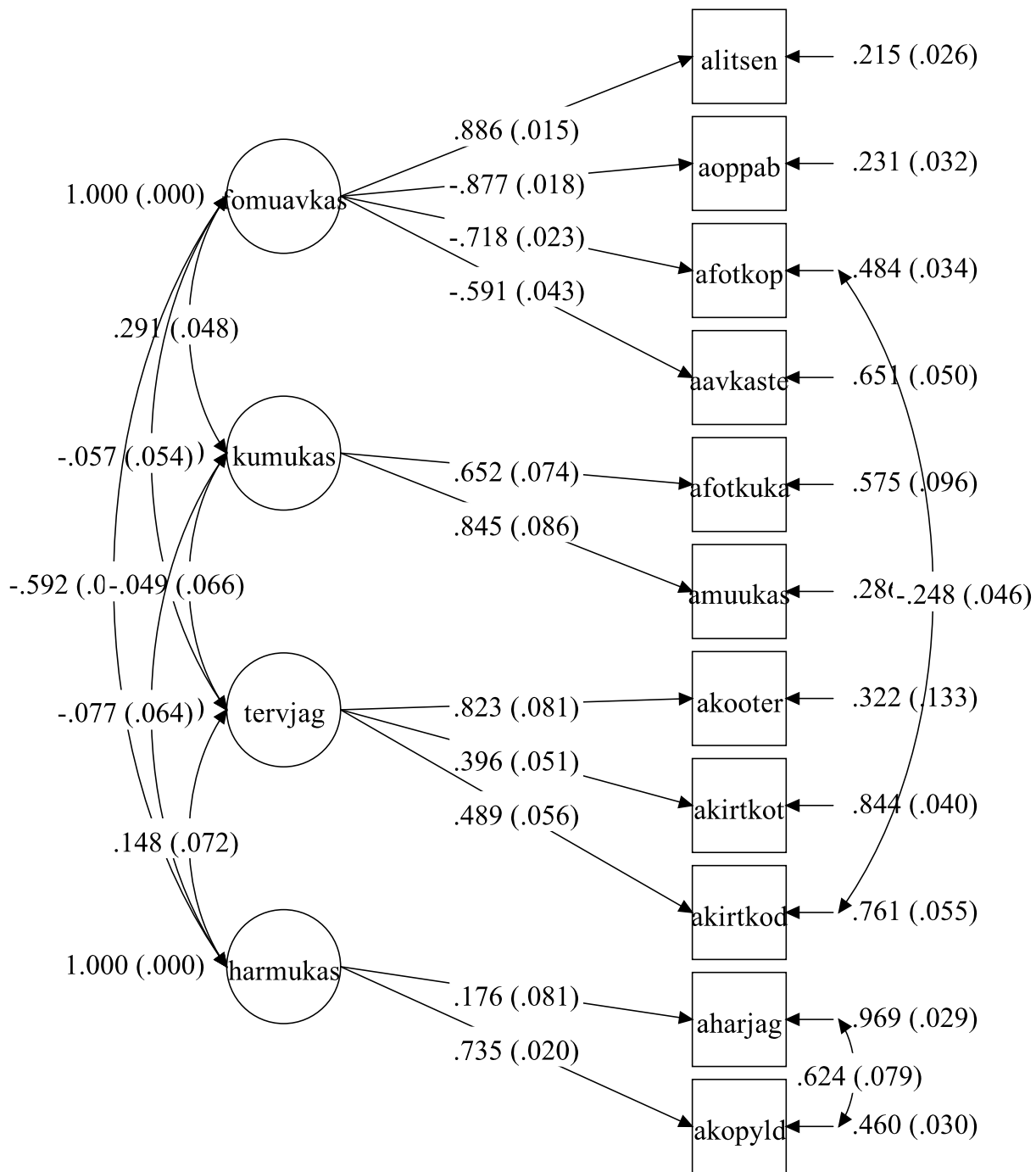
Tabel 2. Urival faktoranalüüsil eristunud autoriõiguslikult kaitstava materjali kasutamist iseloomustavad latentsed tunnused.

Latentne tunnus	Küsimused

Fotode, muusika- ja audiovisuaalteoste kasutamine	ALITSEN – arusaamine litsentsidest, AOPPAB – paberandjatel koopiade kasutamine, AFOTKOP – teiste tehtud fotode kopeerimine, AFOKUJAG – kunstiteostest tehtud fotode jagamine õppijatega, AMUKATER – muusikateoste kasutamine tervikteostena, AAVKASTE – audiovisuaalteoste kasutamine tervikteostena
Tervikteoste kopeerimine ja jagamine	AKOOTER – tervikteoste kopeerimine, AKIRTKOT – kirjandus- ja teatmeteoste tervikuna kopeerimine AKIRTKOD – kirjandus- ja teatmeteoste jagamine õppijatega kodus tutvumiseks
Hariduslike ja muude materjalide kopeerimine ja jagamine	AHARJAG – hariduslikul eesmärkide loodud õppematerjalide koopiade jagamine, AKOPYLD – muude materjalide kopeerimine
Kunsti- ja muusika kasutamine	AFOTKUKA – kunstiteoste fotode kasutamine, AMUUKAS – muusikateoste kasutamine
Fotode jagamine	AFOTJAG – fotode jagamine õppijatega (mitte vaid näitamine)
Muusika jagamine	AMUJAG – muusika jagamine õppijatega (mitte vaid koos kuulamine)

Ühe teemana tõusevad esile kaks latentset tunnust: fotode, muusika- ja audiovisuaalteoste kasutamine, mis on sisulises mõttes osaliselt kattuv kunsti- ja muusika kasutamisega. Teise teemana tuleb sisuliselt välja kopeerimine ja jagamine, mille puhul kirjeldab üks latentne tunnus tervikteoste spetsiifika ja teine hariduslike vs muude materjalide temaatikat. Eraldi küsimustena tulevad välja fotode ja muusika jagamine. Need kuus teemat võiks olla seega aluseks ka edasistes koolitustes või juhendmaterjalides õpetajate ja õppejõudude suunamisel autoriõiguslikult kaitstava materjali kasutamisel.

Leitud latentsest tunnustest nelja oli võimalik kirjeldada vähemalt kahe küsimusega. Neid kasutati ka kinnitavas faktoranalüüsis. Analüüsi põhjal ei olnud mudeli sobitusastme näitajad head. Modifikatsiooniindeksid näitasid, et tunnused AMUKATER (muusikateoste kasutamine tervikteostena) ja AFOKUJAG (kunstiteostest tehtud fotode jagamine õppijatega) seostuvad tugevalt ka kunsti- ja muusikateoste kasutamise latentse tunnusega, mis on sisuliselt igati ootuspärane. Samuti paraneks andmete vastavus mudelile oluliselt, kui nende kahe tunnuse vahel lubada korrelatsiooni, mis on samuti mõistetav. Kui need paigutada mudelis teise latentse tunnuse alla, siis ei ole andmed mudelile paremini vastavad. Kui need aga mudelist välja jätta ja lubada korrelatsiooni veel kahe tunnuse vahel, siis on mudel aktsepteeritavate sobitusastme näitajatega (vt joonis 31).

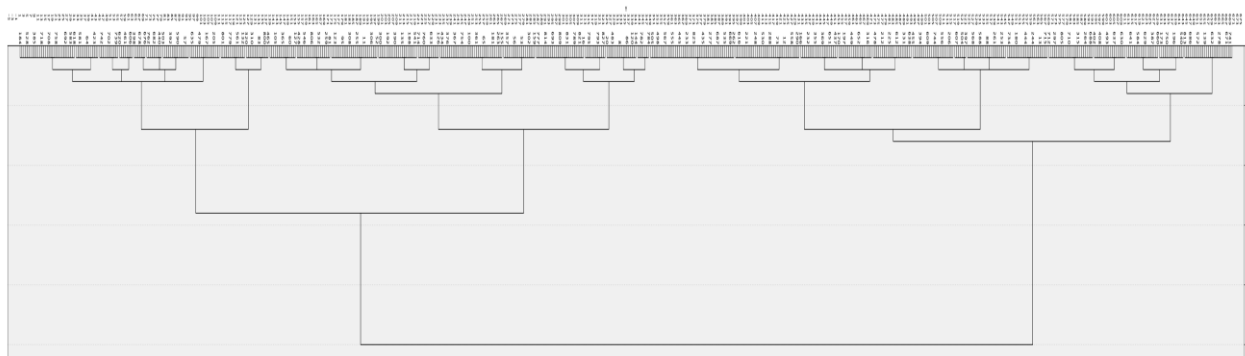

Joonis 31. Autoriõiguslikult kaitstava materjali kasutamist kirjeldavad küsimuste valdkonnad kinnitava faktoranalüüsi põhjal ($\chi^2 = 141,161$, $df = 31$, $\chi^2/df = 4,55$, $RMSEA = 0,058$ (+/-0,01), $CFI = 0,944$, $TLI = 0,917$, $SRMR = 0,055$).

Kinnitust leidnud faktormudel toetab uuriva faktoranalüüsiga leitud dimensioone ja näitab, et leitud latentsete tunnuste vahel ei ole ka tugevaid korrelatsioone. Seega võib autoriõiguslikult kaitstava materjali kasutamist kirjeldada multidimensionaalse tunnusena.

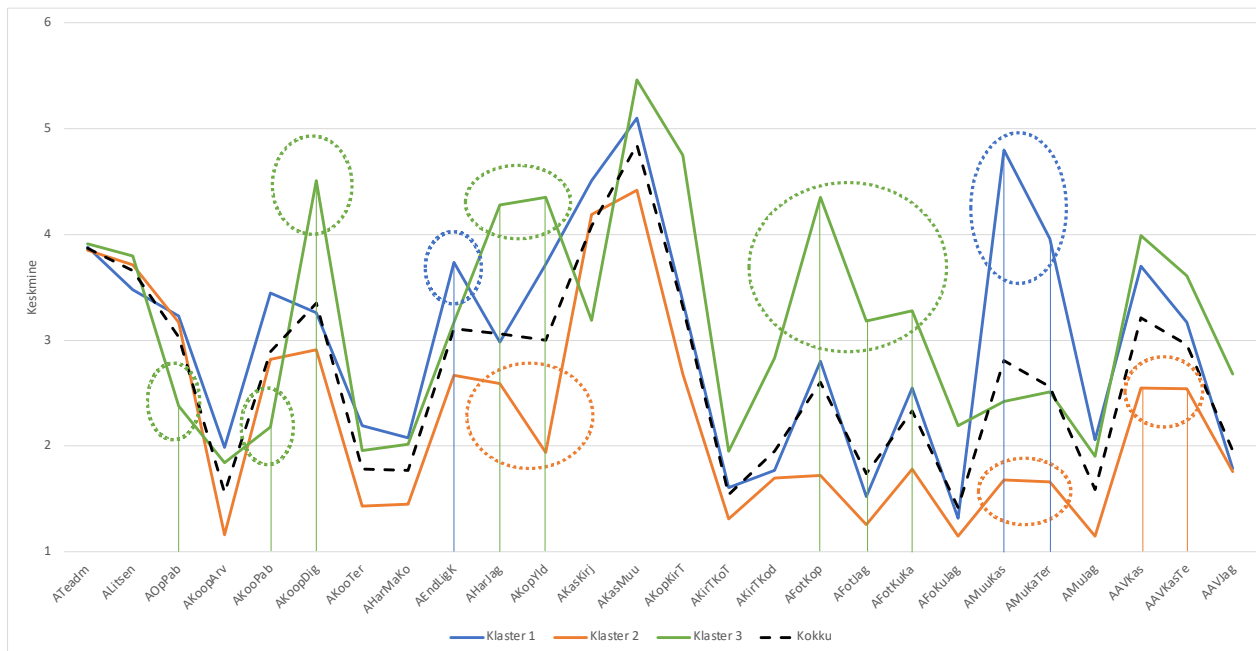
3.3 Õpetajate ja õppejõudude klastrid autoriõiguslikult kaitstava materjali kasutamisel

Hierarhilisel klasteranalüüsil võis visuaalselt eristada kolm suuremat klastrit. Järgmisel tasemel toimus jagunemine juba seitsmeks rühmaks. Samas hinnati, et seitsme klastri eristamine ei ole praktiliselt ilmselt kuigi väärtuslik, kui klastritesse kuuluvatele õpetajatele ja õppejõududele töötada välja eraldi meetmeid nende arengu toetamiseks. Seetõttu seati fookus kolme klastri kirjeldamisele.

Joonis 32. Hierarhilise klasteranalüüsi klastripuu (dendrogram) – ankeedi täitnud õpetajate ja õppejõudude jagunemine rühmadesse järjestusskaalal hinnatavate küsimuste alusel.

ANOVA analüüs näitas, et kolme klastri eristamisel on statistiliselt olulised erinevused peaaegu kõigi analüüsis kasutatud tunnuste osas (vt lisa 3). Erandiks oli ainult hinnang enda teadmiste autoriõiguste küsimustes, mille osas olid ka klastrite keskmised väga lähedased. Joonisel 33 on esitatud leitud klastrite võrdlus. Seejuures on välja toodud tunnused, mis klastreid teistest klastritest eriti selgelt eristavad.

Joonis 33. Kolme klastri võrdlus autoriõiguslike küsimuste põhjal.

Esimest klastrit (210 uuritavat, 31%) iseloomustab üldiselt see, et nad on erinevate vastuste põhjal suhteliselt lähedal keskmisele, kuid on üks kaks tunnust, mille poolest nad on teistest väga erinevad – väga sage muusika kasutamine ja seda ka tervikteostena. Veidi vähem kontrastselt, aga siiski oluliselt eristab neid ka see, et nad kopeerivad õppijatele materjale, millele neil endal on ligipääs, aga millele õppijatel ei ole. Kuna see ei ole aga nii oluline erinevus, siis võiks neid nimetada „muusikakasutajad“.

Teist klastrit (322 uuritavat, 48%) iseloomustab väga paljude tunnuste põhjal suhteliselt vähene autoriõiguslikult kaitstud teoste kasutamine, kuid on kuus tunnust, mille puhul võib selle eriti selgelt välja tuua. Nad ei jaga eriti hariduslikel eesmärkidel koostatud materjale, ei tee digikoopiaid, ei kasuta muusikat ja audiovisuaalteoseid. Samas on nad mõne tunnuse osas aktiivsemad ka kolmandast klastrist, mis on üldiselt paljude tunnuste põhjal aktiivseim autoriõiguslikult kaitstud materjali kasutaja. Näiteks kasutavad teise klatri õpetajad ja õppejõud neist rohkem paberi õppematerjale ning põhiliselt kirjastuste trükitud õpikuid ja töövihikuid. Samuti teevad neist enam paberkoopiaid. Nii võiks neid nimetada „paberikasutajateks“.

Kolmanda klatri õpetajad ja õppejõud (138 uuritavat, 21%) on paljude tunnuste osas keskmisest aktiivsemad autoriõigustega kaitstud materjalide kasutajad, aga kõige selgemalt eristavad neid teistest kuus tunnust. Kõige kontrastsemalt on nad teistega võrreldes palju sagedamini teinud digikoopiaid ning kopeerinud ja jaganud fotosid. Lisaks sellele jagavad nad õppijatega kodus kasutamiseks hariduslikel eesmärkidel loodud õppematerjalide koopiaid, kopeerivad ka materjale, mis ei ole õppetöö läbiviimiseks koostatud ja kasutavad ka kunstteostest tehtud fotosid. Samas on kaks tunnust, mille osas on nad teistest klastritest selgelt väiksema kasutusega – pabermaterjalide kasutamine ja kopeerimine õppetöös. Nii võiks neid nimetada „digi ja fotode kasutajad“.

Kõik eristatud kolm klastrit on päris arvestatava suurusega ja seetõttu võiks kaaluda neile spetsiifiliste õppematerjalide ja koolitusprogrammide väljatöötamist, mis võimaldaks just neile vajalikele küsimustele keskenduda.

3.4 Koolitus õpetajatele ja õppejõududele

Projekti käigus valmistati ette ja viidi õpetajatele ja õppejõududele läbi ka online-koolitus (vt kirjeldust lisas 4), kus osales 134 inimest. Koolitusel andis professor Aleksei Kelli ülevaate autoriõiguse põhimõistetest õppeprotsessis ja vastas jooksvalt osalejate kirjalikult esitatud küsimustele.

Esitatud küsimused jaotusid kahte alateemasse. Esiteks tunti huvi õpetajate loodud materjalide autoriõiguste suhtes. Lisatud on näited õpetajate poolt tõstatatud küsimustest.

“On juba korduvalt öeldud, et koolis töötava õpetaja poolt loodud õppematerjal on kooli oma. Kas ka siis kui õpetaja ametijuhendis seda märgitud pole ning palgas selle eest tasu ei kajastu? Missugused on õpetaja võimalused enda koostatud õppematerjalide õigused endale jätta ning mida selleks konkreetselt tegema peab?”

“Kuidas te kommenteerite: kui õpetajad töötavad erinevates koolides ja kasutavad samu materjale. Koolid ei tegele õppematerjalide varaliste õiguste reguleerimisega. Õpetajate isiklikud õigused on kõrgemad varalistest..”

Teine olulisem teema oli õpilaste loodud tööde õigused:

“Kui kool on kogunud õpilaste töid fondi ja need tööd lähevad näitusele või avalikku kasutusse, näit kooli veebilehele, kas kool peab autoritelt alati luba küsima?”

“Kui õpilane teeb mingi tööeseme või näiteks reklaamfoto oma tööst, kas siis juhendajale, kellela antud teost poleks sündinud, kuulub ka osa autoriõigusest ning kui ei kuulu, siis mil viisil oleks juhendajal ka sama suur osa antud teose loomisel?”

4 Kokkuvõte

Uuringu ankeetküsitluse täitis (arvesse võeti kõigi vastanute tulemused, kes olid vastanud vähemalt ühele autoriõigust puudutavale küsimusele) kokku **832** vastajat. Vastajad jagunesid järgmiselt: 158 alushariduse, 412 üldhariduse, 88 kutsehariduse ja 89 kõrghariduse tasemel ning 85 huvihariduses õpetavat õpetajat.

Detailsemad vastused pärinevad aruande eelnevast osast, siinkohal tehakse üldine kokkuvõte autoriõiguse küsimustele antud vastustest, mida täiendatakse fookusgrupi intervjuudest ja õpetajatele suunatud autoriõiguse koolituselt saadud sisendiga.

Autoriõiguse üldküsimused seonduvad autoriõiguse alase kompetentsi ja kopeerimise mahu ja vormiga (paberil ja digitaalselt).

Küsitlusele vastajad hindasid oma teadmisi autoriõiguse valdkonnas keskmiseks. Hilisema autoriõiguse koolituse ja intervjuude käigus ilmnis mõningane ebakindlus ning vajadus täiendava koolituse ja juhendmaterjalide järele. Haridus- ja Teadusministeerium on selle olukorra lahendamiseks astunud vajalikke samme⁴, kuid teemaga tuleb jätkuvalt edasi tegeleda. Lisaks õppematerjalidele on teadlikkust vaja tõsta ka läbi temaatiliste koolituste.

Uuringuga tuvastati, et kopeeritakse nii paberkandjal, kui ka digitaalselt. Digitaalselt tehakse seda veidi rohkem. Paberkandjal materjalide kasutamine oleneb selgelt õppeasutusest. Kõige enam kasutatakse neid alushariduses (lasteaedades) ja enam-vähem sama palju ka koolides.

Hariduserandi rakendamise seisukohalt on oluliseks küsimuseks info kopeerimise ulatuse kohta. Küsimus on selles, kuivõrd kopeeritakse tervikteoseid või piirduakse teose osadega. Eesti autoriõiguse seadus ei erista küll hariduslikel eesmärkidel loodud teoseid n.ö harilikest teostest, kuid pidades silmas võimalikke tulevikuregulatsioone on see siiski oluline. Autoriõiguslikust seisukohast on lisaks kopeerimisele oluline teema ka kopeeritud materjali jagamine.

Kui materjale kopeeritakse, siis väga harva tehakse koopiaid tervikteostest. Keskmisest veidi enam teevad seda huviharidusvaldkonna õpetajad ning suhteliselt enam ka lasteaiaõpetajad, kelle poolt koopiade tegemise määr ei erine statistiliselt oluliselt huvihariduse õpetajatest.

Hariduslikel eesmärkidel loodud ja haridusasutuses olemasolevatest materjalidest, millele õppijatel ei ole ligipääsu, teevad kõige enam koopiaid lasteaiaõpetajad. Nendest ei erine statistiliselt olulisel määral üldhariduskoolide ja huvikoolide õpetajate kasutuspraktikad. Lasteaedade ja

⁴ Haridus- ja Teadusministeerium. Teose autoriõigusi tuleb järgida ka koolikeskkonnas. 14.11.2022. Arvutivõrgus: <https://www.hm.ee/uudised/teose-autorioigusi-tuleb-jargida-ka-koolikeskkonnas> (22.11.2022).

Üldhariduskoolide õpetajatest vähem kopeerivad hariduslikel eesmärkidel loodud vaid isiklikul ligipääsuga materjale kutsekoolide ja kõrgkoolide õpetajad ja õppejõud.

Hariduserandi kasutuse ulatus aitab selgitada ka trükitud õpikute ja töövihikute kasutuse teemat. Lasteaiad ja üldhariduskoolid eristuvad väga selgelt teistest selle poolest, et õpetajad kasutavad nendes palju enam kirjastuste trükitud õpikuid ja töövihikuid

Lisaks autoriõiguse üldteemadele küsiti ka konkreetsete teoste nagu kirjandus- ja teatmeteosed, fotograafiateosed, kunstiteoste fotod, muusikateoste ning audiovisuaalteoste (filmide) kasutamise (kopeerimise ja jagamise) kohta. Nimetatud teoste valikut mõjutas nende ulatuslikum kasutamine õppetöö raames.

Kirjandus- ja teatmeteoste kopeerimine on keskmisest veidi tavalisem kõrgkoolides, kus seda tehakse statistiliselt oluliselt enam kui üldharidus- ja huvikoolides. Õppijatega jagatakse neid koopiaid suhteliselt harva, kõrgkoolides kõige enam ja lasteaedades kõige vähem.

Fotode kopeerimist esineb õpetajate ja õppejõudude praktikas mõnevõrra vähem kui kirjandus- ja teatmeteoste kopeerimist. Selles osas ei ole statistiliselt olulisi erinevusi ka võrreldud rühmades. Samas fotode jagamine ei erine oluliselt kirjandus- ja teatmeteoste jagamisest, mistõttu võib seda fotode puhul pidada suhteliselt tavalisemaks tegevuseks. Üllatavalt sarnane on erinevates haridusasutustes kunstiteostest tehtud fotode kasutamine. Ükski rühm ei erine teistest statistiliselt olulisel määral. Selliste fotode jagamist tuleb aga väga harva ette, kuigi kõrgkoolides ja huvikoolides on siin vastajate vahel suhteliselt suur varieeruvus.

Muusikateoseid kasutatakse suhteliselt sageli nii lasteaedades kui ka huvikoolides töötavate õpetajate poolt, kutsekoolidest ja kõrgkoolidest sagedamini ka üldhariduskoolides. Enamasti ei ole statistiliselt olulist erinevust üldise teoste kasutamise ja tervikteoste kasutamise vahel. Ainult lasteaedades ilmnes siin statistiliselt oluline erinevus – tervikteoseid kasutatakse vähem.

Audio-visuaalteoseid kasutatakse kõige vähem kõrghariduses – seda tehakse statistiliselt oluliselt vähem kui alushariduse ja üldhariduse valdkonnas. Tervikteoste kasutamise osas on taas kõrgkoolide õppejõud madalama keskmisega – see on madalam üldhariduskoolide ja kutsekoolide õpetajatest.

Tuginedes küsitluse ja intervjuude andmetele võib järeldada, et üldiselt on õpetajate ja õppejõudude poolne hariduserandile tuginemine kooskõlas autoriõiguse seadusega. Hariduserand lubab:

- 1) õiguspäraselt avaldatud teose **kasutamist** illustreeriva materjalina õppe-eesmärkidel motiveeritud mahus (AutÕS § 19 (1) p 2);
- 2) õiguspäraselt avaldatud teose **reprodutseerimist** õppe- ja teaduslikel eesmärkidel motiveeritud mahus (AutÕS § 19 (1) p 3);
- 3) õiguspäraselt avaldatud teose digitaalkujul **reprodutseerimist** ja **üldsusele suunamist** üksnes illustreerimise eesmärgil motiveeritud mahus (AutÕS § 19 (1) p 3²);
- 4) teose **avalikku esitamist** õppeasutustes vahetus õppeprotsessis (AutÕS § 22).

Osaliselt võis õpetajate tegevus olla lubatud **isikliku kopeerimise ja tõlkimise erandiga** (AutÕS § 18). Seda olukordades, kus materjali koopiaid õpilastega ei jagatud ega õppeprotsessis avalikult ei esitatud. Õpetaja kasutas kopeeritud materjali üksnes enda harimiseks.

Küsitlus ja intervjuud näitasid, et üldjuhul on kasutus kooskõlas motiveeritud mahu nõudega. Reeglina kopeeritakse osa tervikust (nt osa lehekülgi raamatust). Sõltuvalt teosest võib olla vajalik õppetegevuses kasutada tervikteost. Näiteks on see nii fotode või n.ö väikesemahuliste teoste (lühike luuletus, foto) teoste puhul.

Lisa 1. Uuringu ankeet

Justiitsministeeriumi ja Tartu Ülikooli küsimustik autoriõiguslikult kaitstava materjali õppe-eesmärkidel kasutamisest õpetajatele ja õppejõududele

Uuringu selgitus

Autoriõiguse seadus lubab õppe-eesmärkidel kasutada (nt kopeerida, õppijatega jagada, esitada õppeprotsessis) autoriõigusega kaitstud teoseid (nt raamatuid, muusika ja laulusõnu, filme, fotosid) ning autoriõigusega kaasnevate õiguste objekte (nt laulu, muusika või muu teose esitusi ja salvestusi). Edaspidi nimetatakse neid koos teosteks. Uuring ei puuduta väga vanu teoseid, mis ei ole enam kaitstavad (teose autori surmast on möödunud 70 aastat).

Uuringu eesmärgiks on selgitada, millises mahus toimub taoline kasutus. Küsimused puudutavad eelmist ja praegust õppeaastat, kui küsimusest ei tulene teisiti. Uuringu tulemus on üheks sisendiks Justiitsministeeriumile otsustamiseks, kuivõrd õppe-eesmärkidel kasutust on vaja õiguste omajatele (autorid, kirjastajad jne) kompenseerida.

Küsimustikule vastamine on anonüümne ja võtab aega umbes 10-15 minutit. Uuringu andmed lähevad üldistatud kujul Justiitsministeeriumile ning uuringu läbiviijad kasutavad neid teaduspublikatsioonides.

Küsimustikule vastajad saavad registreeruda Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi korraldatud haridustöötajatele suunatud autoriõiguse koolitusele.

Täiendavate küsimuste tekkimisel võite võtta ühendust uuringu autoritega.

Lugupidamisega

Haridustehnoloogia professor Margus Pedaste (margus.pedaste@ut.ee)

Õpetajahariduse professor Äli Leijen (ali.leijen@ut.ee)

Intellektuaalse omandi õiguse professor Aleksei Kelli (aleksei.kelli@ut.ee)

Olen nõus osalema uuringus ja vastama järgnevatele küsimustele [märkeruut - kui ei vali, siis edasi ei saa; kui valib, siis tulevad järgemööda plokkide küsimused]

Küsimustik [eraldi lehel uus osa]

Taustaküsimused

1. Peamine haridusasutus, milles õpetate (sellest lähtuvalt vastake järgnevatele küsimustele): (1) lasteaed, (2) üldhariduskool (põhikool, keskkool/gümnaasium), (3) kutsekool, (4) rakenduskõrgkool/kõrgkool/ülikool, (5) huvikool [ühe valikuga ülesande tüüp]

2. Haridusasutuse tüüp: riiklik (s.h munitsipaal), eraharidusasutus

3. Erarahidusasutus küsib õppemaksu: jah/ei

4. Vastaja täiendavad rollid haridusasutuses lisaks õpetaja/õppejõu rollile: tugispetsialist, juhtkonna liige, programmijuht, õppekavajuht, muu [saab märkida kõik või jätta kõik märkimata]

5. Õpetamise valdkond:

[Valikud sõltuvad küsimusest 1, küsimuse tüüp: valida saab mitut]

Lasteaed: rühmaõpetaja, muusikaõpetaja, liikumisõpetaja, tugispetsialist, muu _____

Üldhariduskool:

A. klassiõpetaja

B. aineõpetaja (palun märkige ainevaldkonnad);

õpetatavad ainevaldkonnad:

keel ja kirjandus; võõrkeeled; matemaatika; loodusained (sh geograafia, bioloogia, füüsika, keemia); sotsiaalsained (inimeseõpetus, ajalugu, ühiskonnaõpetus); kunst; muusika; tehnoloogia; kehaline kasvatus [saab märkida kõik või jätta kõik märkimata]

C. tugispetsialist;

D. muu: täpsustage _____

Kutsekool: kunstid (audiovisuaalsed tehnikad ja meedia tootmine, käsitöö, muusika ja esituskunstid); äriandus, haldus ja õigus; keskkond; informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiad; tehnika, tootmine ja ehitus; põllumajandus, metsandus, kalandus, veterinaaria; tervis ja heaolu; teenindus; muu: täpsustage _____

Kõrgkool: haridus; humanitaaria; kunstid; sotsiaalteadused; äriandus, haldus, õigus; loodusteadused, matemaatika ja statistika; informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiad; tehnika, tootmine ja ehitus; põllumajandus, metsandus, kalandus, veterinaaria; tervis ja heaolu; teenindus; muu: täpsustage _____

Huvikool: sport; tehnika; loodus; muusika; kunst; üldkultuur; muu: täpsustage

6. Kui suur on Teie töökogemus õpetaja/õppejõuna, olenemata sellest, kas töötasite osa- või täiskoormusega?

Mitu aastat olete töötanud õpetajana/õppejõuna selles haridusasutuses? _____

mitu aastat olete töötanud õpetaja/õppejõuna kokku? _____

Mitu aastat olete töötanud teistes rollides hariduse valdkonnas, mitte õpetaja/õppejõuna (nt juhina, tugispetsialistina)? _____

7. Mitu aastat olete töötanud teistes rollides väljaspool hariduse valdkonda? _____

8. Missugune on praegu Teie koormus töölepingu järgi töötunde silmas pidades selles haridusasutuses?

a) Täiskoormus (rohkem kui 90%), b) Osakoormus (71–90%), c) Osakoormus (50–70%), d) Osakoormus (vähem kui 50%)

9. Missugune on praegu Teie koormus töölepingu järgi töötunde silmas pidades kokku kõikides töökohtades, kus töötate õpetaja/õppejõuna?

a) Täiskoormus (rohkem kui 90%), b) Osakoormus (71–90%), c) Osakoormus (50–70%), d) Osakoormus (vähem kui 50%)

10. Mitu aastat soovite jätkata veel õpetaja/õppejõuna töötamist? _____

11. Kui vana Te olete? _____

12. Sugu [valikuline] mees/naine

Autoriõiguslikud küsimused [eraldi lehel uus osa]

Üldküsimused

1. Kui heaks hindate enda teadmisi autoriõiguse teemal?

väga heaks 6 5 4 3 2 1 väga halvaks

2. Ma saan hästi aru erinevatest avatud litsentsidest (nt Creative Commons), mille alusel pakutakse materjale õppe-eesmärkidel kasutamiseks:

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

3. Õppetöö läbiviimisel kasutan peamiselt paber kandjal olevaid õppematerjale (mitte digitaalselt)?

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

4. Mitmest erinevast teosest (nt raamatust, õpikust, töövihikust, muusikapalast ja laulusõnadest, filmist, fotost, mängust) olete osaliselt või tervikuna hinnanguliselt viimasel kuul (september 2022) digitaalselt (nt kirjaliku materjali skaneerimine, digitaalse faili alla- või üleslaadimine internetist, mälupulgal oleva faili jagamine õppijaga) või paber kandjal teinud õppe-eesmärkidel koopia

mitte ühestki, 1-5, 6-10, 11-15, 16 või enamast

5. Õppetöö läbiviimiseks olen viimasel kuul kopeerinud õppematerjali peamiselt paber kandjal (mitte digitaalselt)

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

6. Õppetöö läbiviimiseks olen viimasel kuul kopeerinud õppematerjali peamiselt digitaalselt

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

7. Võrrelduna viimase kuuga (september 2022), kopeerisite eelmisel õppeaastal keskmiselt ühes kuus teoseid või teose osi

- a) Pigem rohkem
- b) Pigem vähem
- c) Samas koguses
- d) Ei oska vastata

8. Õppetöö läbiviimiseks olen kopeerinud harilikult **tervikteose (ükskõik, kas tegu on haridusliku või mitteharidusliku teosega;** nt terve raamatu, töövihiku, muusikapala) ning ei ole piirdunud väljavõtetega (nt peatükk, mõned leheküljed)

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

9. **Hariduslikel eesmärkidel loodud materjale** (õpikud, töövihikud jmt) olen reeglina kopeerinud **tervikteosena** (terve raamatu, töövihiku) ning ei ole piirdunud väljavõtetega (nt peatükk, mõned leheküljed)

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

10. Õppetöö läbiviimiseks olen kopeerinud hariduslikel eesmärkidel loodud materjale (õpikud, töövihikud jmt), millele **on mul** endal ligipääs olemas (nt asutuse metoodilises kabinetis), aga millele minu **õppijad ligipääsu ei oma:**

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

11. Jagan hariduslikel eesmärkidel loodud õppematerjalide koopiaid (paberil või digitaalselt) õppijatega kodus tutvumiseks

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

12. Õppetöö läbiviimiseks olen kopeerinud ka materjale, mis ei ole spetsiaalselt loodud ainult õppetöö läbiviimiseks (muusikat, raamatuid, filme jmt)

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

Teoste kasutamine [eraldi lehel uus osa]

1. Õppetöö läbiviimisel kasutan põhiliselt kirjastuste trükitud õpikuid ja töövihikuid (mitte nende koopiaid)

nõustun täielikult 6 5 4 3 2 1 ei nõustu üldse

2. Õppetöö läbiviimisel kasutan lisaks haridusasutuse soetatud õppematerjalidele (sh õpikud, elektroonilistes õpikeskkondades olevad materjalid) omaalgatuslikult täiendavaid materjale.

väga palju 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

Kirjandus- ja teatmeteosed

1. Õppetöö läbiviimiseks olen kopeerinud kirjandus- ja teatmeteoseid jm kirjalikke teoseid (nt raamatud, artiklid, joonistused, illustratsioonid, skeemid)

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

2. Kirjandus- ja teatmeteoste kopeerimisel olen kopeerinud tervikteose ning ei piirdunud väljavõtetega (nt peatükk, mõned leheküljed, illustratsioonid, skeemid)

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

3. Millistes formaatides materjali kopeerisite (märkige kõik sobivad):

a) Paber kandjal

b) Digitaalses (kirjaliku materjali skaneerimine, digitaalse faili alla- või üleslaadimine internetist, mälupulgal oleva faili jagamine õppijaga)

c) Ei kopeerinud üldse

4. Kirjandus- ja teatmeteoste koopiaid olen jaganud õppijatega kodus tutvumiseks

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

5. Kirjandus- ja teatmeteoste jagamisel õppijatele olen autoriõiguse koolitusele enamasti teinud neile kättesaadavaks:

a) teose või selle osa koopia;

b) teose nime ning õppijad tutvuvad sellega iseseisvalt;

c) muul viisil: _____

d) ei ole üldse jaganud

Fotod

1. Õppetöö läbiviimiseks olen kopeerinud teiste isikute fotosid ükskõik kas paberil või digitaalselt (võivad olla nii üksikuna kui ka nt esitluses)

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

2. Fotode koopiaid olen jaganud õppijatega ning ei ole piirdunud nende näitamisega

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

3. Fotode jagamisel õppijatele olen teinud enamasti neile kättesaadavaks:

a) fotode koopia (paberil või digitaalselt);

b) veebilinki fotole;

c) muul viisil: _____

d) ei ole üldse jaganud

4. Õppetöö läbiviimiseks olen kasutanud kunstiteoste (nt maalikunstiteoste, graafikateoste, skulptuuride) nii enda kui ka teiste tehtud fotosid (fotod võivad olla nii üksikuna kui ka nt esitluses)

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

5. Kunstiteoste fotode koopiaid olen jaganud õppijatega kodus tutvumiseks

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

6. Kunstiteoste fotode jagamisel õppijatega olen enamasti teinud neile kättesaadavaks:

a) fotode koopia (paberi või digitaalselt);

b) veebilinki fotole;

c) muul viisil: _____

d) ei ole üldse jaganud

Muusikateosed (heliteosed)

Selgitus vastajale: muusikateoste küsimused puudutavad just heliteoseid. Siia alla kuuluvad nt laulusõnad, muusikasalvestised, muusikavideo, filmimuusika jmt. Muusikavideo võib olla ka suurema audiovisuaalse teose (filmi) osa. Nt näidatakse õppijatele muusikateost filmist „Minu veetlev leedi“ jmt.

7. Õppetöö läbiviimiseks olen kasutanud muusikateoseid (nt laulusõnad, sõnadega või ilma sõnadeta muusika salvestis, muusikavideo)

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

8. Muusikateose kasutamisel olen kasutanud tervikteost ning ei ole piirdunud väljavõtetega (nt osa muusikateosest)

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

9. Muusikateose kasutamisel õppetöökse olen enamasti:

a) kopeerinud muusikateose, mida õppetöös esitan;

b) esitanud õppijatele füüsilisel andmekandjal (nt CD, DVD, Blu-ray plaat) olevat muusikateost;

c) esitanud muusikateost ise elavas ettekandes;

d) esitanud õppijatele internetis olevat muusikateost ilma sellest koopiat tegemata (nt Youtube või Spotify keskkonnas oleva muusika esitamine tunnis)

e) muul viisil: _____

f) ei ole üldse kasutanud

10. Muusikateoseid (helisalvestisi) olen jaganud õppijatega kodus kuulamiseks

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

11. Muusikateoste jagamisel õppijatele olen enamasti teinud neile kättesaadavaks:

a) muusikateose koopia;

- b) veebilingi muusikateosele (nt Youtube, Spotify jne keskkonnas);
- c) nimetanud muusikateose ning õppijad tutvuvad sellega iseseisvalt;
- d) muul viisil: _____
- e) ei ole üldse jaganud

Audiovisuaalteosed (film, video)

Selgitus: allolevad küsimused puudutavad kõikvõimalikke videoid ja filme (nt telefilm, videofilm, dokumentaalfilm). Kuna eelmised küsimused katsid muusikalisi audiovisuaalteoseid, siis allolevatele küsimustele vastamisel ärge neid palun arvesse võtke.

12. Õppetöö läbiviimiseks olen kasutanud audiovisuaalteoseid (telefilm, videofilm, dokumentaalfilm)

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

13. Audiovisuaalteose kasutamisel olen kasutanud tervikteost ning ei piirdunud väljavõtetega (nt osa audiovisuaalteosest)

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

14. Audiovisuaalteose kasutamisel õppetöökas olen enamasti:

- a) kopeerinud audiovisuaalteose;
- b) esitanud õppijatele füüsilisel andmekandjal (nt CD, DVD, Blu-ray plaat) olevat audiovisuaalteost;
- c) vaadanud seda õppijatega koos kinos;
- d) vaadanud seda õppijatega koos televisioonis, Youtube, Vimeo või voogedastus keskkonnas
- e) muul viisil: _____
- f) ei ole üldse kasutanud

15. Audiovisuaalteoseid olen jaganud õppijatele kodus vaatamiseks

väga sageli 6 5 4 3 2 1 üldse mitte

16. Audiovisuaalteoste jagamisel õppijatele olen enamasti teinud neile kättesaadavaks:

- a) audiovisuaalteose koopia;
- b) veebilingi audiovisuaalteosele (nt Youtube keskkonnas);
- c) nimetanud audiovisuaalteose ning õppijad tutvuvad sellega ise;
- d) muul viisil: _____
- e) ei ole üldse jaganud

Lõpetuseks

Täname küsimustikule vastamise eest.

Soovi korral saadame uuringus osalenutele ka uuringu tulemustest kokkuvõtte. Kas soovid saada uuringu kokkuvõtet? jah/ei

Samuti pakume õpetajatele veebipõhist lühikoolitust autoriõigusest õppetöö läbiviimisel. Koolituse viib läbi TÜ intellektuaalse omandi õiguse professor Aleksei Kelli. Kas oleksid sellisest koolitusest huvitatud? tutvun koolitusega ja registreeru

Me soovime väikse osa küsimustiku täitnutega viia veel läbi ka fookusgrupi intervjuu, milles mõnele teemale sügavuti keskenduda. Kas oled valmis osalema ka fookusgrupi intervjuus? jah / ei
Kui vastasid ühele eelnevatest küsimustest “jah”, siis palun jäta meile oma kontakt, et saaksime Sinuga ühendust võtta. [vabatahtlik]

Nimi: _____ E-post: _____

Lisa 2. Fookusrühma intervjuude läbiviimise kava

Sissejuhatus: Suur tänu, et nõustusite uuringus osalema ja olete valmis oma kogemusi täiendavalt tutvustama. Intervjuu eesmärgiks on koopiade tegemise ja jagamise praktikatest haridusvaldkonnas parem ülevaade saada. Haridusvaldkonnas töötades on koopiade tegemine ja jagamine lubatud hariduserandi tõttu, seda nii kaua, kui koopiad jäävad haridusasutuse kaitsvate seinade vahele (ka virtuaalsete seinade mõttes).

Meeskonna tutvustus: Aleksei Kelli, Margus Pedaste ja Äli Leijen.

Soovime intervjuu salvestada, palun andke märku, kas olete sellega nõus. Kuna tänases intervjuus osalevad erinevate sihtrühmade õpetajad, siis palun tutvustage ennast ja tooge välja, millise valdkonna õpetaja te olete: kas üldhariduskool, kutsekool, huvikool, kõrgkooli ja millist ainet õpetate.

Teie vastuseid kasutatakse ainult üldistatud kujul ja vastuste põhjal ei ole võimalik teie vastuseid raportis või teadusartiklis tuvastada.

1. Millised mõtted/kogemused seostuvad teile autoriõiguse teemaga üldiselt?
2. Miks te koopiaid teete? Mis eesmärgil kasutate teiste isikute teoseid, esitluste salvestusi, andmebaase?

Millisel eesmärgil Te kasutate teiste isikute teoseid ja või kaasnevate õiguste objekte (esituste salvestisi, andmebaase) õppetöös?

3. Millistel juhtudel teete oma töö käigus koopiaid paber kandjal? Tooge näiteid.
4. Millistel juhtudel teete oma töö käigus digitaalseid koopiaid? Tooge näiteid.
5. Miks kopeerite just paber kandjal või digitaalselt?
6. Kas Te kopeerite õppetöö jaoks pigem endale (tutvun materjaliga ning kasutan saadud teadmist õppetöös) või ka õpilastele jagamiseks?
7. Millistel juhtudel ja põhjusel (kaalutlustel) teete oma töö käigus koopiaid tervikteosest, millistel väljavõttest? Tooge näiteid.
8. Millised on teie kogemused spetsiaalselt hariduslikel eesmärkidel loodud materjalide kopeerimise ja jagamisega?
9. Millised on teie praktikad kirjandus- ja teatmeteoste kopeerimise ja jagamisega?
10. Millised on teie praktikad fotode ja kunstiteoste fotode kopeerimise ja jagamisega?
11. Millised on teie praktikad muusikateoste kopeerimise ja jagamisega?
12. Millised on teie praktikad audiovisuaalsete kopeerimise ja jagamisega?
13. Mida sooviksite veel lisada koopiade tegemise ja jagamisega seonduvalt?

Lisa 3. Autoriõiguslike küsimuste põhjal kolme klasteri võrdlus ANOVA analüüsiga

Tunnus	Klaster	N	Keskm.	SD	95% usalduspiirid		F	p	Eta-ruut
					Alumine	Ülemine			
ATeadm	1	210	3.88	0.93	3.75	4.01	0.13	0.876	0
	2	322	3.85	1.08	3.74	3.97			
	3	138	3.91	1.03	3.73	4.08			
	Kõik	670	3.87	1.02	3.8	3.95			
ALitsen	1	210	3.48	1.16	3.32	3.64	3.02	0.049	0.009
	2	322	3.71	1.39	3.56	3.86			
	3	138	3.8	1.33	3.58	4.03			
	Kõik	670	3.66	1.31	3.56	3.76			
AOpPab	1	210	3.23	1.40	3.04	3.42	19.09	<.001	0.054
	2	322	3.17	1.42	3.02	3.33			
	3	138	2.38	1.31	2.16	2.6			
	Kõik	670	3.03	1.43	2.92	3.14			
AKoopArv	1	210	1.99	1.23	1.82	2.16	39.06	<.001	0.105
	2	322	1.16	1.05	1.05	1.28			
	3	138	1.84	1.17	1.64	2.04			
	Kõik	670	1.56	1.20	1.47	1.65			
AKooPab	1	210	3.45	1.66	3.23	3.68	24.91	<.001	0.069
	2	322	2.82	1.74	2.63	3.01			
	3	138	2.18	1.46	1.94	2.43			
	Kõik	670	2.89	1.72	2.75	3.02			
AKoopDig	1	210	3.26	1.55	3.05	3.47	47.39	<.001	0.124
	2	322	2.91	1.67	2.73	3.1			
	3	138	4.51	1.58	4.24	4.77			
	Kõik	670	3.35	1.73	3.22	3.48			
AKooTer	1	210	2.19	1.52	1.98	2.4	26.88	<.001	0.075
	2	322	1.43	0.93	1.33	1.53			
	3	138	1.96	1.29	1.75	2.18			
	Kõik	670	1.78	1.27	1.68	1.87			
AHarMaKo	1	210	2.08	1.40	1.89	2.27	20.69	<.001	0.058
	2	322	1.45	0.98	1.35	1.56			
	3	138	2.02	1.41	1.79	2.26			
	Kõik	670	1.77	1.25	1.67	1.86			
AEndLigK	1	210	3.74	1.75	3.51	3.98	23.08	<.001	0.065
	2	322	2.67	1.79	2.47	2.87			
	3	138	3.17	1.82	2.87	3.48			
	Kõik	670	3.11	1.84	2.97	3.25			

AHarJag	1	210	2.98	1.73	2.74	3.21	48.31	<.001	0.127
	2	322	2.59	1.66	2.41	2.77			
	3	138	4.28	1.71	3.99	4.56			
	Kõik	670	3.06	1.81	2.92	3.2			
AKopYld	1	210	3.72	1.79	3.48	3.96	152.70	<.001	0.314
	2	322	1.94	1.37	1.79	2.09			
	3	138	4.35	1.47	4.1	4.6			
	Kõik	670	3	1.85	2.86	3.14			
AKasKirj	1	210	4.51	1.61	4.29	4.73	23.72	<.001	0.066
	2	322	4.19	1.87	3.98	4.39			
	3	138	3.19	1.85	2.88	3.5			
	Kõik	670	4.08	1.85	3.94	4.22			
AKasMuu	1	210	5.1	1.02	4.96	5.24	39.57	<.001	0.106
	2	322	4.42	1.51	4.25	4.58			
	3	138	5.46	0.91	5.31	5.62			
	Kõik	670	4.85	1.33	4.75	4.95			
AKopKirT	1	210	3.37	1.67	3.14	3.6	82.16	<.001	0.198
	2	322	2.68	1.55	2.51	2.85			
	3	138	4.75	1.57	4.49	5.02			
	Kõik	670	3.32	1.77	3.19	3.46			
AKirTKoT	1	210	1.61	0.99	1.47	1.74	21.37	<.001	0.06
	2	322	1.31	0.73	1.23	1.39			
	3	138	1.95	1.37	1.72	2.18			
	Kõik	670	1.54	1.00	1.46	1.61			
AKirTKod	1	210	1.77	1.14	1.62	1.93	40.20	<.001	0.108
	2	322	1.7	1.16	1.57	1.82			
	3	138	2.83	1.73	2.54	3.12			
	Kõik	670	1.95	1.36	1.85	2.06			
AFotKop	1	210	2.8	1.66	2.57	3.03	188.03	<.001	0.361
	2	322	1.72	0.98	1.62	1.83			
	3	138	4.35	1.52	4.09	4.6			
	Kõik	670	2.6	1.68	2.47	2.73			
AFotJag	1	210	1.52	0.89	1.4	1.65	175.64	<.001	0.345
	2	322	1.26	0.64	1.19	1.33			
	3	138	3.18	1.71	2.89	3.47			
	Kõik	670	1.74	1.27	1.64	1.84			
AFotKuKa	1	210	2.55	1.64	2.33	2.78	52.15	<.001	0.135
	2	322	1.78	1.17	1.65	1.91			
	3	138	3.28	1.89	2.96	3.6			
	Kõik	670	2.33	1.61	2.21	2.45			

AFoKuJag	1	210	1.32	0.80	1.22	1.43	61.61	<.001	0.156
	2	322	1.15	0.53	1.09	1.21			
	3	138	2.19	1.61	1.92	2.46			
	Kõik	670	1.42	1.01	1.34	1.5			
AMuuKas	1	210	4.8	1.44	4.61	5	342.92	<.001	0.507
	2	322	1.68	1.10	1.56	1.8			
	3	138	2.42	1.73	2.13	2.71			
	Kõik	670	2.81	1.94	2.66	2.96			
AMuKaTer	1	210	3.96	1.63	3.74	4.18	146.37	<.001	0.305
	2	322	1.66	1.27	1.53	1.8			
	3	138	2.51	1.82	2.21	2.82			
	Kõik	670	2.56	1.81	2.42	2.7			
AMuJag	1	210	2.06	1.48	1.86	2.26	48.41	<.001	0.127
	2	322	1.15	0.46	1.1	1.2			
	3	138	1.9	1.50	1.65	2.15			
	Kõik	670	1.59	1.19	1.5	1.68			
AAVKas	1	210	3.7	1.63	3.48	3.93	64.80	<.001	0.163
	2	322	2.55	1.33	2.4	2.7			
	3	138	3.99	1.48	3.74	4.24			
	Kõik	670	3.21	1.59	3.09	3.33			
AAVKasTe	1	210	3.17	1.66	2.94	3.39	23.34	<.001	0.065
	2	322	2.54	1.63	2.36	2.72			
	3	138	3.61	1.61	3.34	3.88			
	Kõik	670	2.96	1.69	2.83	3.08			
AAVJag	1	210	1.79	1.07	1.64	1.93	29.56	<.001	0.081
	2	322	1.76	1.20	1.63	1.9			
	3	138	2.68	1.53	2.42	2.94			
	Kõik	670	1.96	1.29	1.86	2.06			

Lisa 4. Koolituse „Õpetaja ja autoriõigus“ kirjeldus

Projekti käigus valmistati ette ja viidi õpetajatele ja õppejõududele läbi ka online-koolitus.

Maht: 3 tundi

Sihtrühm: Haridustöötajad, kes võivad kokku puutuda autoriõiguslike teemadega

Kursuse toimumise kuupäev: 14. november 2022 kell 15.00-17.00

Toimumiskoht: Koolitus toimub veebikeskkonnas Zoom.

Kursuse eesmärk: Seminar annab ülevaate autoriõiguse põhimõistetest ning need asetatakse õppeprotsessi konteksti.

Koolituse läbinu:

Täiendusõppeprogrammi läbinud õppija:

- saab teada, mida autoriõigus kaitseb, millised on autoriõigused ja õiguste piirangud;
- on tutvunud plagiaadi ja autoriõigusliku hariduserandi temaatikaga.

Allolev märksõnade loetelu on indikatiivne ning teemade käsitlemine võib mõnevõrra varieeruda:

Autoriõiguse mõiste ja süsteem

Kaitstav teos ja selle tunnused

Teosed kirjanduse, kunsti või teaduse valdkonnas

Objektiivne vorm

Väärtusneutraalsus kui objektiivse vormi väljendus

Teoste näidiste analüüs

Autoriõigusega mittekaitstav teadmused

Ideede kaitse välistamine

Rahvaloominguteoste autoriõiguse kaitse alt välistamine

Faktide ja andmete õiguskaitse

Autorile kuuluvad õigused

Isiklikud õigused

Õigus autorsusele

Plagiaat ja selle vältimine

Õigus teose terviklikkusele, avalikustamisele, tagasivõtmisele, reprodutseerimisele, levitamisele, tõlkimisele, töötlemisele, kogumikele ja õigus teoseid üldsusele edastada

Varalised õigused

Autoriõiguse erandid ja piirangud

Isikliku kasutamise erand

Tsiteerimine

Piirangud õppe- ja teaduslikel eesmärkidel

Teose avalik esitamine

Õppejõud-koolitajad: Aleksei Kelli, Tartu Ülikooli intellektuaalse omandi õiguse professor

Väljund: Koolituse läbinud õppijad saavad Tartu Ülikooli teatise

Maksumus: Koolitus toimub justiitsministeeriumi rahastatud projekti „Autoriõiguse hariduserandite kasutamise ulatus“ raames ning on sihtrühmas märgitud osalejale õppeteenustasuta.

Lisa 5. Uuringu läbiviijad

Prof. Margus Pedaste on juhtinud ja täitnud arvukaid haridusuuringuid ja keskendunud neis just kvantitatiivsetele aspektidele. Lisaks sellele on ta vastava valdkonna õppejõud TÜs. Täiendav info: https://www.etis.ee/CV/Margus_Pedaste/est#

Prof. Äli Leijen on juhtinud ja täitnud arvukaid haridusuuringuid. Tema põhifookus on kvalitatiivsetel uuringutel, kuid tal on mitmekülgsed kogemused ka kvantitatiivsete uuringutega. Lisaks sellele on ta vastava valdkonna õppejõud TÜs. Täiendav info: https://www.etis.ee/CV/%C3%84li_Leijen/est#

Prof. Aleksei Kelli on tegelenud intellektuaalse omandiga alatest 2003-st aastast. Aleksei teadustöö on suures osas seondunud autoriõigusega, mis on ka käesoleva projekti fookuses. Täiendav info: https://www.etis.ee/CV/Aleksei_Kelli/est/#